

Matteus

en bibelteologisk kommentar

av

Håkan Sunnliden

Evangelium enligt Matteus

© Håkan Sunnliden, Värnamo 2004
Inget i detta utkast får publiceras utan författarens skriftliga tillstånd.
Utgiven av Värnamo församling, Box 624, 331 26 Värnamo

Förord

Vi lever i en kultur då Guds Ord inte hålls så högt som det borde. Det finns säkert många skäl till det. Men det är också en tid då fler och fler hittar vägen till levande tro på Jesus Kristus. Det slår aldrig fel; **när en människa blir lärjunge börjar hon läsa Bibeln.** Det är i Bibeln vi får höra om Jesus Kristus, men också från Honom.

Det går att läsa Bibeln på olika sätt. Det första sättet, som ovan, är att lyssna till Guds röst. Vi är många som kan berätta om hur vi hört Gud tala i våra hjärtan genom bibelordet. Det andra sättet är att helt enkelt läsa rakt igenom. På det sättet kommer man in i Ordet eller får det i sig. Då är det bra att följa en bibelläsningsplan. Det finns ett flertal sådana. Det tredje sättet är att studera mera på djupet. Följande undervisning, över Matteus, hölls första gången i Värnamo kyrka 2004.

En kommentar kan göras på olika sätt. **Jag har tänkt mig en kristen kommentar,** utan att för den skull blunda för de rön forskarna gjort. Den här kommentaren bygger faktiskt till stor del på modern forskning, men det finns också sådant i Bibeln som inte är tillgängligt för förnuftet. Men det är tillgängligt genom tron. Som en av våra vänner uttryckte det: om jag bara kan tro på Jesu uppståndelse från de döda skulle alla bitarna falla på plats.

Det ska finnas undervisning i en kristen församling. Det räcker inte med en och annan gudstjänst eller ett och annat cellmöte. Vi är kallade att leva i Ordet och att rätta våra liv efter det. Vi har tagit grundligt med tid på oss när vi gått igenom Matteus och det är min önskan att vi ska kunna göra det också framöver.

Bibelförklaringarna är upplagda så att du inte behöver några förkunskaper. Det finns dessutom efter varje förklaring möjlighet att samtala om det som sagts. Dessa bibelförklaringar har också sänt i Värnamo närradio under rubriken *Bibeltimman*. Dessa finns tillgängliga på CD för den som så önskar.

Låt oss be till Herren om att vi ska kunna hålla Hans Ord högt!

Värnamo, Palmsöndagen 2004
Håkan Sunnliden

Evangelium enligt Matteus

---

*Herre, min Gud,
Du talar till oss genom mänskliga ord
Och använder dem som redskap
För att dra oss närmare dig.
Gör mig öppen och lyhörd
Så att jag kan ta emot
Vad du inifrån vill säga mig,
Nu då jag blir stilla
För att läsa några ord om dig.
Ge mitt inre öga ljus
Till att se sanningen om dig och din skapade
Värld,
Och rena mitt hjärta
så att din kraft kan uppfylla och förvandla mig.
Amen*

(Ur W Stinissen. Idag är Guds dag: Libris 1994)

INNEHÅLL

A. Inledning

- I. Två-källshypotesen
- II. Vem är Matteus?
- III. Att läsa Evangelium enligt Matteus
- IV. Strukturen i Matteusevangeliet
- V. Vad vill Matteus ha sagt till sina judiska bröder?

B. Kommentarer

1-4 **BÖRJAN**

1:1-25

Jesu ursprung

1:1 Överskrift för hela boken

1:2-17 Släkttavlan

1:18-25 Jesu ursprung

2:1-23

Jesu barndom

2:1-12 Vi har sett hans stjärna gå upp

2:13-18 Ut ur Egypten kallade jag min son

2:19-23 Han skulle kallas nasaré

3:1-17

Johannes döparen

3:1-12 Johannes döparen

3:13-17 Jesu dop

4:1-25

Jesus frestas och börjar sin gärning

4:1-11 Jesus frestas

4:12-25 Jesus börjar sin gärning

5-7

DET FÖRSTA TALET: BERGSPREDIKAN

5:1-16

Lärjungarnas situation nu och i Guds rike

5:1-2 Inledning

5:3-12 Saligprisningarna

5:13-16 Ni när jordens salt

Evangelium enligt Matteus

- 5:17-7:12**   **Hur ska lärjungarna fullgöra sin uppgift som ljus i världen?**
5:17-48 - genom Lagen
6:1-18 - genom gudstjänsten
6:19-7:12 - genom gärningar
- 7:13-29**   **Att bygga på klippan**
7:13-14 Den trånga porten
7:15-23 De falska profeterna
7:24-27 Liknelsen om de två husbyggarna
7:28-29 Avslutning
- 8-9**   **JESUS HELAR DE SJUKA OCH FÖRBEREDER
SINA LÄRJUNGAR FÖR FRAMTIDEN**
- 8:1-17**   **Jesus är Herren över sjukdomar**
8:1-4 Jesus botar en spetälsk
8:5-13 Jesus botar en hednisk officers son
8:14-17 Jesus botar Petrus svärmor
- 8:18-22**   **Lärjungaskapets krav**
- 8:23-9:8**   **Jesus är Herren över kaosmakter**
8:23-27 Jesus stillar stormen
8:28-34 Jesus befriar två besatta
9:1-8 Jesus botar en lam
- 9:9-34**   **Linjerna klarnar**
9:9-13 Tullindrivaren Matteus kallas och motsättningarna blir tydliga
9:14-17 Bröllopgäster fastar inte
9:18-22 En kvinna med blödningar blir botad
9:23-26 Jesus uppväcker Jairus dotter
9:27-31 Jesus botar två blinda och en stum
- 9:35-38**   **Uppdraget blir tydligt**
- 10**   **DET ANDRA TALET: UTSÄNDNINGSTALET**
10:1-15 Apostlarna sänds ut
10:16-31 Den ofrånkomliga förföljelsen
10:32-42 Den goda bekännelsen
- 11-12**   **HIMMELRIKET TRÄNGER FRAM**
- 11:1-24**   **Varför ska vi tro på Jesus?**
11:1-6 Jesus identitet
11:7-15 Jesus ger Johannes döparen identitet
11:16-19 Avvisandet av Johannes döparen och Jesus
11:20-24 Verop över de Galileiska städerna
- 11:25-30**   **Varför är Jesus så viktig?**

Evangelium enligt Matteus

11:25-30 Jesus är Guds vishet

12:1-13 Varför vill människor inte tro?

12:1 – 8 Människosonen är sabbatens Herre

12:9-13 Mannen med den förtvinade handen

12:14-21 Guds tjänare drar sig hellre undan

12:22-45 Varför vill människor inte tro?

12:22-30 Guds Ande driver ut de onda andarna

12:31-37 Om hädelsen av Guds Ande

12:38-42 Jonatecknets betydelse

12:43-45 Varför de onda andarna återvänder

12:46-50 Vilka utgör Jesu familj?

12:46-50 Jesu verkliga släktingar

13 DET TREDJE TALET: LIKNELSETALET

13:1-3 Han talade till dem i liknelser

13:3-9 Liknelsen om såningsmannen

13:10-17 Varför talar Jesus i liknelser?

13:18-23 Vad betyder liknelsen om såningsmannen

13:24-30 Liknelsen om ogräset

13:31-32 Liknelsen om senapskornet

13:33-35 Liknelsen om surdegen

13:36-43 Vad betyder liknelsen om ogräset?

13:44 Liknelsen om skatten

13:45-46 Liknelsen om den dyrbara pärlan

13:47-50 Liknelsen om noten i havet

13:51-53 Liknelsetalets avslutning

13:53-58 Jesus avvisas i sin hemstad

14-17 KYRKANS FÖRHISTORIA OCH GRUNDVAL

14:1-12 Jesus avslutar verksamheten i Galiléén och Johannes döparen dör

14:13-36 Jesus avslöjar vem Han Är

14:13-21 när han mättar fem tusen

14:22-33 när han går på vattnet

14:34-36 Ingen av dem stapplade

15:1-20 Jesus och de äldstes stadgar

15:21-16:12 Jesus på väg till hedningarna

15:21-28 En kananeisk kvinnas tro

15:32-39 Jesus hos hedningarna

16:1-12 Jonatecknets betydelse - igen

Evangelium enligt Matteus

16:13-17:27 Kyrkans grundval

16:13-17 Du är Messias!

16:18-20 Du är Petrus!

16:21-23 Första förutsägelsen om Jesu lidande

16:24-28 Jesu lärjungar ska också lida

17:1-13 Jesus visar sin härlighet

17:14-27 Kyrkans svaghet och auktoritet

C. Särskilda kommentarer

Inkarnationen	s 20
Fem olika slag av dop	s 31
Rättfärdigheten	s 32
Guds Son och Herrens lidande Tjänare	s 34
Frestelser och prövningar	s 37
Himmelriket	s 39
Bergspredikan	s 41
Läromästaren	s 44
Försoningen	s 55
Bönen Fader vår	s 58
Tro	s 70
Sjukdom och besatthet	s 71
Människosonen	s 73
Stridssamtal	s 76
Sabbaten	s 91
De onda andarna	s 94
Liknelser	s 98
Tempelberget och himmelrikets nycklar	s 115

A. INLEDNING

De fyra evangelierna utgör centrum i Nya Testamentet. De handlar om Jesus Kristus, om hans person och vad han gjorde för oss. Dessa vittnesbörd är nerskrivna av fyra olika personer och ger oss tillsammans en utförlig bild av honom.

De tre första kallas för synoptiker (grekiska *synopsis*) därför att de liknar varandra och har en samsyn, även om de också är olika. Bibelforskningen har en teori som kallas för tvåkällshypotesen.

I. Två-källshypotesen

Den allmänna hypotesen av evangeliernas tillkomst kallas för två-källshypotesen. Den utgår från att Markus är äldst. Det är kortast till omfång och innehåll. Nästan hela Markus återfinns i Matteus och Lukas, vilket tyder på att Matteus och Lukas haft tillgång till Markus och hämtat uppgifter därifrån. Texterna i Matteus och Lukas är längre utläggningar av Markus, vilket även det talar för att det är av senare dato. En annan faktor visar att det finns en hel del stoff gemensamt i Matteus och Lukas som inte finns i Markus. Det tyder på att det finns en andra källa. Den är okänd för oss, men kallas för Q-källan.¹ Förutom dessa två har Matteus och Lukas eget material, så kallat särstoff. Matteus hämtar sitt material från tre källor Ur-Markus, Q-källan och särstoff.

Markus består av 661 v. 31 v av dessa är särstoff, d v s 4 %.

Matteus består av 1068 v. 328 av dessa är särstoff, d v s 30 %

Lukas består av 1149 v. 550 av dessa är särstoff, d v s 48 %

Men eftersom hela frågan om dessa tre evangeliers tillblivelse ännu inte är utredd har det också föreslagits att det bakom Markus och Q-källa faktiskt finns ännu en källa bestående av en samling Jesus-ord, så kallade logier, som författats av just - Matteus.² Dessa var skrivna på hebreiska, eller arameiska som i det här sammanhanget mer eller mindre jämföras med just hebreiska, och kan vara stommen i evangelium enligt Matteus. Det betyder att Matteus kan ha vuxit fram ur sig själv, oberoende av såväl Markus som Q-källan.

När Markus skrev sitt evangelium riktade han sig i första hand till de hednakristna. Det är det kortaste av evangelierna och förutsätter inte att läsarna kände till Gamla Testamentet.

Matteusevangeliet däremot är skrivet till de judekristna och innehåller därför en hel del anspelningar på Gamla Testamentet.

Det är viktigt för oss att komma ihåg att evangeliet från början var muntligt. Evangelium är ett budskap som förmedlas till nya generationer. Det är med andra ord

---

¹ Q är en förkortning av tyska *Quelle*, som betyder källa.

² Logier av grekiska *logos* som betyder ord, tanke eller förnuft

Evangelium enligt Matteus

---

det muntliga som har skrivits ner, och det har skett som en process, kanske under 20-30 år. Det skrivna är därför en sammanfattning av det viktiga. Det skrevs ner under en tid och därför finns det skäl att tro att den slutversion vi har i vissa stycken är en sammanställning och att texten redigerats till en helhet.

II. Vem är Matteus?

De yttre faktorerna talar för att Matteus, det vill säga tullindrivaren Levi, Alfeus son, är författaren. Kyrkofäderna Irenaeus (d 190), Origenes (d 253) och kyrkohistorikern Eusebios (d 340) talar samfällt om att Matteus är författaren. De menar också att evangeliet är det äldsta av de fyra och att det först skrevs på hebreiska.³ Det är också därför som Matteus står först i Nya Testamentet. Men de inre faktorerna talar ett annat språk. Inget talar idag för att Matteus skulle vara det äldsta evangeliet. Markus är det äldsta. Såsom det föreligger i sin grekiska variant finns det heller inga tecken på att det skulle vara översatt från hebreiskan. Sådant märks.

a) Levi, Alfeus´ son

Levi var hans ursprungliga namn. I Mark 2:14 berättas om tullindrivaren Levi, Alfeus son. Så kallas han också i Luk 5:27. I Matt 9:9 berättas samma händelse, men där kallas han Matteus.⁴ Det är sannolikt så att Levi kallades av Jesus och fick, precis som Simon och Saulus, sitt nya namn, Matteus av Jesus. Matteus är hebreiska och betyder ”Guds gåva”.

När vi läser namnlistorna på de tolv, i Matt 10:3, lägger vi märke till att det fanns ytterligare en som var Alfeus´ son, nämligen Jakob. Det kan vara så att Matteus och Jakob var bröder. Av de tolv apostlarna nämns Jakob, Alfeus´ son, Taddeus, Simon ivraren eller Seloten och Judas Iskariot sist. Flera kommentatorer menar att dessa fyra hör ihop, att de varit just seloter, det vill säga före detta attentatsmän. Det fanns en underjordisk motståndsrörelse, som inte var främmande för att använda våld, inom det av romarna ockuperade Israel. De flesta judar sympatiserade med denna rörelse. Men Levi, var en tullindrivare. Det betyder att han betraktades som en förrädare. I stället för att kämpa mot romarna var han anställd av dem och tjänade pengar på sitt eget folks olycka. Levi var en mycket illa omtyckt person. Det är lätt att räkna ut hur förhållandet var mellan Jakob och Levi. Men genom tron på Jesus förenades de igen. Jesus kom för att upprätta trasiga hushåll. Kanske var det rent av därför han kallade på Levi den där dagen – för att deras hem skulle återupprättas.

b) Matteus, bibelläraren

Matteus var en intellektuell person som i sitt yrke var van att handskas med papper och penna. När han blev en Jesu Kristi lärjunge kunde han försonas med sitt folks historia och se den i ett nytt ljus. Matteus fick ett stort hjärta för sitt folk och hans berättelse är skriven för dem. Därför kan det mycket väl vara så att han samlat Jesus-

---

³ Eusebios Kyrkohistoria, 6:25 och 3:24

⁴ Se not till Matt 9:9 i Bibel 2000

Evangelium enligt Matteus

---

ord, logier, skrivit ner dem på sitt språk hebreiska och att denna samling så att säga växt fram till evangelium enligt Matteus.⁵ Evangeliet innehåller en mängd citat från Gamla Testamentet och berättelser som förklarar Gamla Testamentet. Det tycks förutsätta goda kunskaper i Gamla Testamentet och kan därför antas vara skrivet i första hand till och för judarna. Kan du se situationen framför dig? Hur fler och fler judar började tro på Jesus som Messias.

Den första kyrkan växte upp i hemmen och det är troligt att samlingen med Jesus-ord, som kompletterade berättelserna, växte i takt med att tron formades. Evangelium enligt Matteus innehåller så mycket lärostoff att vi nästan kan se hur det växer fram. Boken blev en katekes och användes flitigt av de första kristna bibellärarna. Michael Green skriver:

The Church in the earliest period seems to have adopted the patterns of organization, training and worship that were prevalent in Judaism. That was very natural. The local church itself was, as we have seen, called a synagogue. Christian presbyters, or elders, took over from the lay elders who ran the synagogue.⁶

De samlades i små synagogor som de första kristna ”cellerna” kallades.⁷ Där var den uppståndne Jesus mitt ibland dem, där lästes Jesus-orden, där samtalande man, bad och lovsjång honom som Gud. De trodde nu att Jesu var den Messias som Gamla Testamentet vittnar om. Därför talar Matteus ofta i sitt evangelium om allting ”fullbordats”.

Det betyder att vi kan läsa Matteusevangeliet ur flera aspekter. Vi kan läsa det som en utläggning av Jesus-orden, men vi kan också läsa det som ett uttryck för de första kristnas livsförståelse. Vi får här, hur som helst, en ganska tydlig bild av den första kristna församlingen.

III. Att läsa evangelium enligt Matteus

När vi läser Bibeln kan vi göra det på olika sätt. Man brukar skilja mellan att sträckläsa, studera och andlig läsning. Vår ambition med dessa föreläsningarna är att vi ska studera texten och stanna vid vissa bibelteologiska ämnen.

Vilken typ av text är detta?
Varför berättas detta för mig?

Svaret på dessa frågor kommer att påverka mitt sätt att läsa och förstå texterna.

---

⁵ logier av grekiska *logos* som betyder ord, tanke eller förnuft

⁶ Green, sid 28

⁷ Det grekiska ordet *synagoge* betyder ”komma samman” och var samlingar om minst 10 män, enligt en rabbinsk definition. Se ordet i Matt 18:20 och Heb 10:24

Evangelium enligt Matteus

---

a) Historia, förkunnelse och litteratur på en och samma gång

Texten är historisk, men den är också förkunnelse. Matteus har också genom sitt sätt att pedagogiskt disponera texten velat predika för och undervisa sina läsare. Samtidigt kan vem som helst läsa boken på samma sätt man läser annan litteratur. Matteus är bitvis mycket spännande.

När vi förstår att boken är historia, förkunnelse och litteratur på en och samma gång förskjuts många frågeställningar från antingen – eller – frågor till att handla om betoning eller tyngdpunkt, som till exempel släkttavlan som vi strax ska ta oss an.

Matteus, och övriga historiska böcker i Nya Testamentet, skiljer sig från annan litteratur genom att den stora berättelsen tonas ner till förmån för de mindre. Läsarens intresse knyts alltså inte i första hand till ramberättelsen, till det stora sammanhanget, utan till de korta berättelser som finns i denna. Hur många dessa kortare berättelser är eller hur de placerats i förhållande till Markus eller Lukas påverkar inte den övergripande berättelsen. Därmed inte sagt att detta är oväsentligt, men viktigare är att läsa det enskilda avsnittet och ställa sig till exempel följande frågor:

Vilka möts i detta avsnitt? Vilka värden står på spel?
Hur är avsnittet uppbyggt? Var ligger betoningen? Vad står i centrum?
Vad berättas alldeles innan och hur ser övergången ut till nästa avsnitt?
Finns det ett tema eller ett särskilt budskap i avsnittet?
På vilket sätt ingår avsnittet i det större sammanhanget?

b) Hur ska vi tolka de texter som finns hos Matteus?

Vi skulle kunna säga att du kommer att få olika svar beroende på vem du frågar. Därför kan det vara på sin plats att jag redovisar Kyrkans grundsyn, hennes syn på Bibeln. Vi kan svara på detta med hjälp av en gammal rabbinisk tolkningsregel. Vi kan kalla den för *tre T*, eftersom vart och ett av de tre nyckelorden börjar på bokstaven T. Dessa är: Texten, Tolkningen och Tillämpningen

1. Texten

Det är viktigt att nalkas texten som man nalkas Helig Skrift. Bibeln är en gåva från Gud till sin Kyrka och församling. Den är sådan Gud vill att den ska vara. Därför kan en kristen aldrig göra våld på texten, utan det som står skrivet står skrivet.

Bibeln är Guds skrivna Ord till oss. Guds Ord är fyllt med Guds Ande och det ger oss liv. Djupast sett kan vi bara ta emot och förstå Ordet genom tron.

2. Tolkningen

Allt som läses tolkas med läsarens egna erfarenheter. Något annat är inte möjligt. Det är därför det är så viktigt att en kristen låter texten ligga fast. Vi kan lita mer på det skrivna Ordet än på oss själva.

Evangelium enligt Matteus

Bibeln är Guds gåva till Kyrkan och det är i Kyrkan Bibeln ska läsas och tolkas. Kyrkan har nycklar som gör att hon kan tolka Skriften. En av dessa nycklar att Jesus är Guds Son. Matteus inleder sitt evangelium med att ge oss en den nyckeln. Martin Luther talade om Jesus som Bibelns kärna och stjärna.

De judiska rabbinerna visste att Skriften måste tolkas och de satte upp sina kriterier. Ett sådant är att tolkningarna visserligen kan se olika ut, men ingen tolkning får upphäva Skriftens bokstavliga betydelse. Det är ett kriterium som också vi kan använda oss av. Ett annat kriterium är att alla tolkningar ska vara uppbyggliga. Det gör att det finns en ganska stor tolerans för olika tolkningar. Eftersom det är svårt att hävda just en tolkning framför andra finns det skäl att också vi är ödmjuka och lyssnande inför varandra när vi förstår texten på olika sätt.

3. Tillämpningen

Det sägs att tillämpningen av en text kan se olika ut från tid till annan. Det är inte så konstigt. Tiderna förändras och vi med dem. Guds Ord står naturligtvis fast, men det är viktigt att förstå att Ordet är ett levande Ord. Om Gud talar till mig genom ett särskilt tilltal, betyder det inte nödvändigtvis att alla andra måste göra på samma sätt som jag.⁸

Det sägs i Johannesevangeliet att Jesus är full av nåd och sanning. Det är två sidor av gudomligheten som kan verka motsägelsefulla för oss, men inte är det för Honom. Om Gud inte är storsint och förlåtande mot oss kan vi inte bestå, men Guds nåd och kärlek kommer många gånger före Hans rätt, för Jesus Kristi skull. Så säger evangeliet. Detta gäller även oss. Det är lätt för troende människor att bli intoleranta eller rentav hårda och därför vill jag stryka under att vi också när det gäller tillämpningen ska vara ledda av Guds Ande. Bokstaven dödar, men Anden gör levande, skriver Paulus.

IV. Strukturen i Matteusevangeliet

När vi ger oss på en hel textbok som denna är det bra att först ställa grundläggande frågor som berör sammanhanget och strukturen. Hur har Matteus ställt samman sin berättelse? På vilket sätt har texten växt fram? Vilka yttre faktorer kan ha påverkat utvecklingen? Det går att studera textens struktur ur olika perspektiv, som exemplet nedan visar.

a) Den geografiska strukturen

Den geografiska strukturen visar att Jesus utgår från det egna hemmet i Galiléen. Det är där han bor och verkar. Han beger sig sedan från Galiléen till Jerusalem där han fullbordar sitt verk för att sedan återvända till Galiléen. Strukturen blir då att berättelsen delas in i två delar, kap 1-14 och kap 15-28.

---

⁸ Det händer ofta att kristna som gjort personliga erfarenheter av Gud menar att andra kristna ska få göra samma erfarenheter. Det kan gälla en sådan erfarenhet som att bli fylld med den Helige Ande eller tungomålstalande.

Evangelium enligt Matteus

---

b) Den teologiska strukturen

När vi överblickar evangeliet ur teologisk synvinkel kan vi se hur det består av två huvuddelar, 1:1-16:12 och 16:13-28:20, se (4:17 och 16:21). Den första delen sträcker sig fram till händelsen i Ceasarea Filippi, 16:13. Allt som Matteus berättar fram till denna dag handlar om vad Jesus säger och vad han gör. Berättelsen stegras fram till den punkten då Jesus frågar Simon Petrus: vem säger du att jag är? När denna kulmen är nådd inleds en ny fas i boken och vi får följa Jesus på vägen till hans lidande, död och uppståndelse. Med hjälp av den grundläggande förståelsen av strukturen kommer vi att läsa både texterna före Matt 16 och efter Matt 16 i ljuset av bekännelse som Simon Petrus avlägger: Du är Messias, den levande Gudens Son.

c) Den formella strukturen

Med den formella strukturen menas att det är möjligt att analysera själva textmassan. Vad kommer först och vad kommer sedan. Varför är det på det sättet? Kanske vill Matteus att berättelserna ska komma i den ordningen för att det ska vara lättare för oss att förstå. Han har utformat Jesus undervisning på ett sådant sätt att vi kan urskilja fem stora teologiska tal av Jesus.⁹

1. Bergspredikan, 5-7
2. Utsändningstalet, 10
3. Liknelsetalet, 13
4. Kyrkoordningstalet, 18
5. Det eskatologiska talet, 24-25

Praktiskt taget alla kommentarer är överens om att detta är den struktur som Matteus använt sig av. Det betyder att Matteus, eller den som färdigställt evangeliet, har ordnat materialet mycket medvetet. Det har funnits kritiker som läst evangeliet som en biografi skriven i kronologisk ordning. Sedan har de sett att ett eller annat inte stämte med tidsangivelserna i till exempel Lukas och så vidare. Detta är ett typiskt västerländskt sätt att närma sig de bibliska texterna. Men tänk om evangeliet inte är en biografi skriven i kronologisk ordning, utan snarare ska liknas vid en enda stor predikan! Hur recenserar man en sådan?

d) Andra strukturer

Andra exegeter menar att vi i dessa fem tal ska se de fem Moseböckerna och att Jesus är den nya Moses. Det är tveklöst så att Matteus vänder sig i första hand till sina judiska bröder och en som tagit fasta på detta är Göran Larsson.

---

⁹ Detta bekräftas av att vart och ett av de fem talen avslutas på ett och samma sätt. ”När Jesus avslutat ...”, Matt 7:28, 11:1, 13:53: 19:1 och 26:1

V. Vad vill Matteus ha sagt till sina judiska bröder?

Matteus vill visa vem Jesus är, men han vill också visa på sambandet mellan Gamla Testamentets skrifter och det Nya som nu håller på att växa fram. Det är viktigt för Matteus att visa att det nya är fullbordandet av det gamla. Därför finner vi ganska många berättelser som berör just förhållandet mellan det gamla och det nya. Det kan vara till exempel förhållandet till lagen (*Torahn*), frågan om sabbatsbudet (12:1-14) eller om renhetsföreskrifter (15:1-20). Men det finns också texter som konfronterar de skriftlärdas tolkningar och tillämpningar, som till exempel ve-ropen i kap 23. Här finns med andra ord en spänning mellan det gamla och det nya som vi kommer att se. Det är viktigt för oss att se hur detta å ena sidan hänger ihop och å andra sidan skiljer sig åt. Judisk och kristen tro hör samman som föräldrar och barn, men är samtidigt skilda åt som dem.

Göran Larsson som är en stor kännare av judisk tro och därmed också av Gamla Testamentet är mån om att visa hur Gamla och Nya Testamentet hör ihop som en organisk enhet. Han påminner till exempel om att en sådan nyckelperson som Abraham faktiskt oftare omnämns i Nya Testamentet än i Gamla Testamentet (om man bortser från 1 Mosebok som ju handlar om Abraham).

Matteus har byggt upp sin berättelse på ett sådant sätt att Abraham finns med i början och i slutet av sitt evangelium. I 1:1 omnämns Abraham (som är judarnas stamfader). Matteusevangeliet börjar sålunda med Abraham och vad sa Gud till Abraham? Jo, vi läser i 1 Mos 12:3 när Abram kallas att han och hans efterkommande ska bli till stor välsignelse först på så sätt att det judiska folket blir till och sedan ”för alla folk (släkter) på jorden”. I detta spelar Jesus Kristus, son av Abraham en avgörande roll och när evangeliet slutar i Matt 28:18 ff säger Jesus, efter att ha fullbordat allt, att vi ska gå ut med välsignelsen till ”alla folk”. Det som Abraham en gång fick löfte om ska nu sedan Jesus försonat hela världen med Gud Fader förverkligas. Vi (kyrkan) är det redskap som Gud ska använda. Vi är de barn som har vuxit upp i ett hem där vi fått del av Guds goda, men som nu ska gå ut och göra ”alla folk” till lärjungar.

Det finns en tanke till som är värd att redogöra för. När Jesus kallas för Abrahams son betyder det att han tillhör och att han är sänd till det judiska folket. Men uttrycket Abrahams son används också om proselyter. Om någon av oss konverterar till judendomen betyder det inte att vi blir judar. Men de hedningar som togs upp i judendomen kallades Abrahams barn. Så är det en idag. Det kan vara så att Matteus redan här vill antyda att evangeliet är till också för icke judar.

Göran Larsson är mån om att understryka att vi ska förstå vårt judiska påbrå inte bara som en bakgrund, utan som en omistlig del av det arv vi ska bära ut. Vi kan inte förstå Nya Testamentet om vi inte förstår Gamla Testamentet. Det Nya Förbundet är inte skilt från Gamla utan fullbordandet av det Gamla.

KOMMENTAR

I kap 1 berättas om Jesu ursprung och kapitlet kan delas in i tre stycken och vi ska behandla ett i taget.

1:1	Överskrift för hela boken
1:2-17	Släkttavlan
1:18-25	Jesu ursprung

Kapitel 1 – Jesu ursprung

1:1 överskrift för hela boken

v1 Detta är berättelsen om Jesus Kristus,

Matteus börjar boken med orden *biblos genesos* ... I Giertz' och Bibel 2000 översätts detta till "släkttavla för Jesus Kristus." Denna vers kan få tjänstgöra som en inledning eller överskrift för hela boken. FB översätter dock "Detta är berättelsen om..." Jfr 1 Mos 2:4 och se också noten till Bibel 2000.

På grekiska heter det *biblos genesos* i de bästa handskrifterna, men i några andra står det *biblos gennesis*, med två n. Det förra betyder födelse eller ursprung. Det andra betyder bara födelse. Jag påpekar detta för att vi ska förstå att det viktiga är här inte själva förlossningen, utan hans ursprung. Det är det som ska lyftas fram.

I Giertz översättning märker vi alla hur Matteus redan från början gör klart för oss vad boken handlar om. Han översätter det grekiska ordet *Christos* med Messias. Det finns många tankar och tolkningar om hur Bibeln ska förstås, men vi kan aldrig förstå om vi inte har denna vers klar för oss från början. Hela evangeliet handlar om vem Jesus är, vad han har gjort och vad det betyder för oss. Messias är titeln på den idealkung som skulle komma och upprätta Israels folk. Ordet Messias betyder "den (till kung) smorde". De första kristna menade att Jesus är denne Messias. Ordet Messias förekommer i 1:1, 2:4, 16:16, 20, 22:42, 24:5, 23, 26:63, 68, 27:17, 22. Vi lägger särskilt märke till 1:1, 16:16ff och 26:63. På så sätt blir Messias synliggjord i början, på mitten och på slutet.

Davids son, Abrahams son

Men detta skulle förankras i allt det som Gud gjort tidigare i historien. Därför låter Matteus oss redan i första versen tänka på Davids son och Abrahams son. Jesus är fullbordan av all historia och särskilt av de löften som Gud en gång gav till Abraham.

Messias är av Abrahams son. Han är den son som Abraham fick löfte om. Nu kan någon invända att det var väl Isak som var löftessonen. Det är rätt, men samtidigt är Isak en förebild på "den som skulle komma". Se kommentaren till 3:17.

Evangelium enligt Matteus

Messias är Israels kung och när vi läser de så kallade messianska psaltarpsalmerna, det vill säga 2, 8, 16, 22, 24, 40, 41, 45, 68, 69, 72, 89, 91, 102, 110, och 118 ser vi att de är fyllda av profetior om Jesus som Messias (Kristus).

Messias är Davids son och 2 Sam 7:12-16 visar detta extra tydligt. Där utlovas att David ska få en son som ska regera i evighet.

Bland andra viktiga messianska profetior kan nämnas Jes 7:14, 9:2 ff, 11:1 ff, Jer 23:5 f, Hes 34, Dan 7:13, Amos 9:11 ff, Mika 5:2 ff, Sak 3:8, 6:12 f, 9:9 ff

1: 2-17 Släkttavlan

Alla visste att Messias skulle komma i direkt nerstigande led från Abrahams och av Davids släkt. När vi läser släkttavlan lägger vi märke till att den börjar med Abraham och sträcker sig fram till David (höjden i Israels historia) och fortsätter sedan från David till den babyloniska fångenskapen (botten i Israels historia). Först är det fjorton släktled och sedan ytterligare fjorton. De första fjorton återfinns i 1 Krön 2:1-15 och de andra i 1 Krön 3:10-19. Sedan är det ytterligare fjorton led från den babyloniska fångenskapen fram till Jesus.¹⁰

a) Varför ser släkttavlan ut på det här viset?

Vi måste förstå att syftet med släkttavlan är att visa att Jesus är den son som lovats Abraham och David. Släkttavlan, som inte är fullständig i västerländsk mening, syftar till att visa den historiska linjen från Abraham fram till Jesus. Matteus använder sig av talmystik för att göra detta riktigt tydligt och lyckas också vidga perspektivet, för judarna på ett nästan chockerande sätt.

1. Historien

Det var mycket viktigt för alla judar att känna till sin släkttavla. Det var med hjälp av den man kunde visa att det fanns raka linjer. När vi läser förteckningen över dem som återvände från fångenskapen i Babel förstår vi hur viktigt det var att kunna visa vem man är, se Esra 2:59-63.

Matteus menar att Gud har handlat i historien. Det är inte så att det skett tidigare varit betydelselöst. Tvärtom. Det är ett längre skeende som nu ska fullbordas. Det är viktigt när Gud kommer till oss att det sker i historien, att det är ett faktum.

2. Talmystiken

I hebreiskan finns inga vokaler, utan bara konsonanter. Till exempel skall mitt namn skrivas HKN. Det finns heller inga siffror, utan bokstäverna har siffervärde. Alef = 1, Bet=2, Gimmel=3, Dalet=4, Het=5 och W = 6 och så vidare. Det betyder att DWD är fjorton. Detta gör att tre gånger fjorton är detsamma som tre gånger David. Hela

---

¹⁰ Släkttavlan ser annorlunda ut i Lukasevangeliet för Lukas har ett annat syfte med den. Detta ska kommenteras när vi kommer så långt.

Evangelium enligt Matteus

---

släkttavlan är en enda stor David. Jesus är Davids son så mycket att hela han är helt nerbäddad i David. Det viktiga är således inte om släkttavlan är helt rätt eller utförlig, utan att författaren vill säga något genom släkttavlan. Matteus vill säga att Jesus är DWD.

3. Kvinnorna

Förutom själva släkttavlan så nämns fyra kvinnor vid namn och det är inte de fyra stora kvinnor som brukar nämna svid namn i judiska sammanhang, det vill säga Sara, Rebecka, Lea och Rakel, utan det är Tamar (äktenskapsbryterska, 1 Mos 38), Rahav, (prostituerad, Jos 2:1-7) Rut (hedning, Rut 1:4) och Urias hustru, Batseba (lät sig förföras av David, 2 Sam 11-12). Detta är anmärkningsvärt. Vad vill Matteus säga med det?

För det första lägger vi märke till att kvinnorna har en sak gemensam; de var syndare och hedningar. Då ska vi dels komma ihåg att Matteus själv, som skrivit detta, en gång betraktades som en grov syndare och förrädare. Han berättar om det själv i 9:9 ff. Dels att den välsignelse som lovats Abraham skulle ”gå ut till alla folk”, det vill säga även kvinnor och hedningar.

För det andra kan vi ana att Matteus tar med kvinnor, män och hedningar för att redan nu visa hur Jesus bryter ner barriären mellan dem. Se Gal 3:28, 4:4

Dessa fyra kvinnor får sin motsatsbild i jungfrun Maria.

1:18-25 Jesu ursprung

Efter att Matteus förankrat Jesus i historien, fortsätter han nu där han började – med själva ursprunget, *genesis*. Det som nu följer i avsnittet, v 18-25, kan betraktas som en fotnot till det tidigare. Nu kommer en förklaring av särskilt v 1 och v 16. Dessa två verser kan nämligen tolkas som motstridiga. I v 1 sägs att Messias är kommen av Davids släkt, men i v 16 kopplas Jesus plötsligt loss från hela släkttavlan. Släkttavlan leder fram till Josef, men så försvinner han ur bilden.¹¹ Det sägs inte att Josef födde Jesus som det skulle ha hetat. I stället talas enbart om Maria. När vi därför läser denna fotnot så handlar den inte i förstörone om hur det gick till när Jesus föddes, utan om Maria.¹² Och det som sker nu är uppseendeväckande.

v 18

Josef och Maria var trolovade, hebreiska *kiddushin* som betyder avskild, helig. Det var en laglig förbindelse och krävde fullständig trohet, 5 Mos 22:23f. Faktum är att ett äktenskapsbrott under den trolovningstiden betraktades som allvarligare än senare under själva äktenskapet. Idag har judarna slagit ihop trolovning och vigsel till en akt för att undvika alla risker.

---

¹¹ Josefs släkt, se Luk 2:4, Josef är den laglige fadern

¹² Detta är ännu tydligare i Lukasevangeliet.

Evangelium enligt Matteus

---

v 19

Josef hade förstått att Maria var med barn, men inte hur det hade gått till. Han hade inte själv legat med henne. Då säger Skriften enligt lagen om sexuell renhet i 5 Mos 22:13-30 att om Maria hade legat med en annan fast hon var trolovad med Josef ska hon föras ut ur staden och stenas, v 23. Och om hon blivit våldtagen och inte kunnat värja sig ska hon straffas som en äktenskapsbryterska. I en tidig arameisk översättning av denna text står det att mannen ska ge henne skiljebrev.¹³ Eftersom Josef ville följa Skriften borde han skjuta Maria ifrån sig. Då kommer en ängel till honom i drömmen och förklarar hur det ligger till. Ängeln berättar om jungfrufödseln och Josef ställs nu inför ett nytt val; ska han tro på Guds budbärare, ängeln? Här ser ni en första underbar tillämpning av evangelium: Josef hade tänkt ut en lösning själv, men så talar Gud till honom och han tror på Guds Ord. Därför är han rättfärdig i den allra bästa mening! Se v 24f.

Lägg också märke till att Matteus kallar dem för man och hustru i v 19 och 24.

v 18-22

Gud själv talar till oss genom

- a) historien (1:2-16)
- b) drömmar (1:20, 2:12, 13, 19 och 22)
- c) änglar (1:20, 2:13, 19)
- d) Skriften (se nedan not 14)
- e) Sonen (1:23)

Framför allt talar Gud till oss genom sin Son, se Hebr 1:1f.

Här lägger vi märke till att hela Treenigheten är verksam. Det står i v 18 att Maria blev havande genom den Helige Ande. **Treenighetsläran** finns i Bibeln!

v 21

Det namn som nämns är Jesus, se v 21 och 25. Här ser vi vad som kallas för en semitism. Denna kan tala för att det en gång funnit en hebreisk text bakom den grekiska. I den grekiska eller svenska översättningen framgår inte själva poängen. På hebreiska heter han skall frälsa, *joshia*, JSA, samma bokstäver som *Jeshua*, JSA. (aijin är en konsonant i hebreiskan)

Om det första motivet talar om vem Jesus är, så talar det andra motivet om vad han ska göra. I v 21 förklarar en ängel detta för Josef genom att säga

Hon (Maria) skall föda en son, och honom skall du ge namnet Jesus,
ty han skall frälsa sitt folk från deras synder.

Den allmänt vedertagna föreställningen var att Messias skulle frälsa folket från sina förtryckare, den romerska ockupationsmakten. Men ängeln talar om att frälsningen ska vara en frälsning från Synden. Se vidare kommentar till

---

¹³ Se kommentar till 5:31f

Evangelium enligt Matteus

---

v 23

Barnet är Emmanuel – Gud med oss! Citatet tar oss tillbaka till Jesaja 7:14. Där reflekterar Matteus över Jesu ursprung och citerar:

Allt detta har skett för att det skulle gå i uppfyllelse, som blivit sagt av Herren, genom profeten: Se, jungfrun skall bli havande och föda en son,
Och honom skall man ge namnet Emanuel, - det betyder Gud med oss.¹⁴

Judarna fick inte ens uttala Guds namn – Adonaj – något som gjorde att romarna kallade dem för ateister. Matteus svarar med detta inte genom att tala om att Gud skickat en representant till oss, utan att Han själv har kommit till oss! Något vi ska ha med oss idag. Vi talar ofta om hur vi ska finna vägen till Gud och frågar oss om vägen inte kan gå genom Mohammed, Gandi eller någon annan guru.

Det handlar alltså om **jungfrufödelsen**. Det är därför som Josef har kopplats bort. Vårt avsnitt som börjar med v 18, börjar med orden ”Med Jesus Kristi födelse gick det så till ...” Det är alltså detta som ska förklaras.

Inkarnationen (v 18b, 20c och 23)

Kan vi verkligen tro på detta? Jungfrufödelsen finns i andra religioner med. De först kristna predikade inte jungfrufödelsen. Se också 1:18, 20, 23, 25, Luk 1:31 och 34. Har Matteus inte missförstått Jes 7:14? Vi ska svara på en fråga i taget.

1. En svensk biskop har förnekat jungfrufödelsen och menar att den strider mot förnuftet. Den är inte heller viktig. Men då gör han, enligt kyrklig praxis fel; man har inte lov att tolka Skriften på ett sådant sätt att man faktiskt upphäver texten. Vi kan inte säga emot Bibeln bara för att den bättre ska passa vår tid.
2. En annan har sagt att det finns många andra liknande berättelser och därför är denna inte mer trovärdig än de andra. Nej, några liknande berättelser finns ingen annanstans. Visserligen berättas om hur guden Zeus låg med en jordisk kvinna därför att han hade begär till henne och andra liknande berättelser. Men var berättas om en allsmäktig Gud som blir människa, och det i judisk miljö!
3. En tredje hävdar att jungfrufödelsen inte ingick i *kerygmat*, den ursprungliga förkunnelsen. Nej, det gjorde de inte, men det betyder inte att den inte ägt rum. Det finns vittnesbörd om födelsen i Mark 6:3, Luk 1:34, Gal 4:4 och Upp 12:1 ff. Vi finner sådana också hos de apostoliska fäderna, till exempel Ignatius brev till Efesierna 18-19 och till Smyrna 1-2.
4. När Jesaja skrev ner sin profetia, cirka 700 f. Kr, använde han ordet det hebreiska *ha alma*, som betyder ung kvinna eller jungfru. Det kan alltså översättas på båda sätten.¹⁵ Men 200 f. Kr så översätts de gamla skrifterna till

---

¹⁴ Detta är det första av 11 så kallade reflexionscitater. De andra är 2:5, 15, 17, 23, 4:14ff, 8:17, 12:17ff, 13:35, 21:4, och 27:9. I dessa reflexionscitater visar Matteus på sådana tolkningar judarna normalt sett inte förväntade sig.

¹⁵ Ordet används sju ggr i GT och alla gångerna syftar det direkt eller indirekt på en jungfru 1 Mos 24:16, 43, 2 Mos 2:8, Ps 68:26, Ordspr 30:19 och HV 1:3 och 6:8

Evangelium enligt Matteus

---

grekiska, *LXX*, som var den tidens allmänna språk. Då används det grekiska ordet *parthenos* som betyder jungfru, alltså en kvinna som ännu inte haft någon man. Översättarna har med andra ord, redan 200 f Kr, uppfattat texten som att Jesaja profeterade om en jungfrufödelse. Det är detta som Matteus tar fasta på. I v 20 heter det ”det liv som har tänts i henne (Maria) är av den Helige Ande”.

Jesus är fortfarande av Davids släkt, men han är också av Gud. Vi kan uttrycka det som Paulus gjorde i Rom 1:3f:

Han är av Davids ätt efter sin mänskliga natur, men som efter Anden – den Helige Ande har bevisats vara Guds Son

Kapitel 2 – Jesu barndom

2:1-12	Vi har sett hans stjärna gå upp
2:13-18	Ut ur Egypten kallade jag min son
2:19-23	Han skulle kallas nasaré

Matteus har redan i 1:1 talat om Jesus som Messias. I det avsnitt vi nu ska studera dominerar texten av två tankar. Dels stärker Matteus Jesu identitet och dels börjar han antyda förhållandet mellan judarna och hedningarna.¹⁶

2:1-12 Vi har sett hans stjärna gå upp

Jesus föddes sannolikt år 7 f Kr. Skälet är att det visat sig att den munk, Dionysus, som på 500-talet e Kr ändrade den romerska kalendern till den nuvarande kristna inte hade tillgång till exakta uppgifter.¹⁷ Vi vet från säkra källor att kung Herodes som det här berättas om dog 4 f.Kr. Jag har fastnat för år 7 f Kr dels därför att det finns intressanta uppgifter om de himlafenomen Matteus nämner om, dels därför att det enligt Matteus gick några år i Egypten innan Herodes dog.

v 1

Herodes (den store) var av furstlig idumeisk släkt (Edomiterna), en släkt som tvingats in i det judiska folket under mackabéerna på 200-talet f.Kr. Herodes var därför halv-jude och utsågs av romarna till lydkung över Judeen år 40 f. Kr. och regerade fram till sin död 4 e. Kr. En av hans första uppgifter var att erövra Jerusalem, vilket skedde år 37 f.Kr. och i samband med det anställde han ett blodbad bland sina saddukeiska motståndare. Hans regeringstid delas in i tre perioder.

I. 37-27 f. Kr som till stor del präglades av fortsatta stridigheter.

II. 27-13 f. Kr då han genomförde en rad byggnadsprojekt. Han påbörjade bland annat den stora om- och utbyggnaden av Jerusalems tempel.¹⁸ Den pågick mellan 20 f. Kr till 64 e. Kr och totalförstördes sex år senare av romarna. Han byggde också en personlig reträtt plats i Juda öken, kallad Massada.

III. 13-4 f.Kr Jesus måste därför vara född senast 4 f.Kr.

När Herodes dog delades riket upp i tre olika områden, ett till vardera av sönerna. Herodes Arkelaos, den äldste av de tre, blev kung över Judéen, Samarien och Iduméen. Han omnämns i 2:22 och var lika grym som sin far, samtidigt som han saknade dennes förmåga att regera. Den andre sonen, Herodes Antipas, var helbror till den förste och fick regera över Galiléen och Peréen. Den tredje sonen är Fillippos och han fick smårikerna nordost om Genesarets sjö.

---

¹⁶ Tidigare har Matteus pekat på Jesu identitet genom släkttavlan och jungfrufödelsen.

¹⁷ Vår västerländska tideräkning antogs av kyrkan så sent som 526 e.Kr

¹⁸ Detta kallas ibland, felaktigt, det tredje templet. Det är det andra templet, Serubabels tempel från tiden efter den babyloniska fångenskapen som byggs om och ut. Visserligen kraftigt, men det är ändå fråga om samma tempelgrund.

Evangelium enligt Matteus

---

v 2-12

Vår text säger att några visa män, grekiska *magos*, från Österlandet kom för att hylla den nyfödde kungen. Det hade nämligen sett hans stjärna.

a) Stjärnan

I 4 Mos 22-24 berättas om profeten Bileam. Det var han som profeterade om Israels framtid och framgång, tvärtemot vad kungen i Moab hade önskat. I 4 Mos 24:17 finns ett känt sådant profetiskt ord som har betydelse för oss:

Jag ser honom, men inte nu, jag skådar honom, men inte nära. En stjärna träder fram ur Jakob, en spira höjer sig ur Israel.

Även senare profeter talar om ett ljus som ska gå upp när Messias föds, se till exempel Jesaja 9:1-7, särskilt v 2 och 60:1-6, särskilt v 1.

På den här tiden trodde de flesta på astrologin. Stjärnorna och planeterna var de fasta elementen i tillvaron och de studerades noga. Astrologin hade sitt centrum i Babylonien och det var därifrån dessa stjärntydare, grekiska *magoi*, kom. Michael Green som skrivit en av de kommentarer jag studerat berättar om en av de mest sannolika teorier som finns om himlafenomenet. Forskare har räknat ut att år 7 f. Kr stod Jupiter och Saturnus i samma bana. Det hände tre gånger detta år, nämligen 29 maj, 3 oktober och 4 december. Till saken hör att Jupiter betraktades som den kungliga planeten och Saturnus var symbolen för Israel. Tolkningen lär med andra ord ha varit given. När de visa männen nu ger sig av till Israel går de naturligtvis till Jerusalem och kung Herodes. Det är han som får frågan om den nyfödde, eftersom de har sett hans stjärna stiga upp på himmelen. De kunde inte veta att det inte var fråga om en världslig kung.

Ignatius av Antiokia, 110 e.Kr. skriver:

En stjärna lyste fram på himlen framför alla de andra stjärnorna, dess ljus var obeskrivligt och dess nytändning bragte förvåning. De övriga stjärnorna jämte sol och måne stod i kör omkring stjärnan, men denna överglänste dem alla med sitt ljus, och rådvillhet uppstod, varifrån denna nya stjärna, så olik de andra hade kommit.

Här får vi också möta Herodes sjuka. Det är omvittnat att han led av sjuklig misstänksamhet och förföljelsetmani. När han intog Jerusalem år 30 f. Kr lär han ha avrättat mer hälften av dem som satt i Stora Rådet och låtit mörda mer än 300 officerare. Senare avrättade han sin egen hustru Mariamne och dennas mor Alexandra och tre av sina söner. Det här är också förklaringen till barnamorden i Betlehem som vi läser om i v 16-18.

Evangelium enligt Matteus

---

b) Betlehem

Men Betlehem nämns också vid andra tillfällen. Första gången vi hör talas om Betlehem är i 1 Mos 35:16-20 där det berättas om Rakel. Rakel dog när hon födde Benjamin. Betlehem är också känd som kung Davids hemstad. Det var dit profeten Samuel kom för att utse och smörja en kung över Israel, 1 Sam 16:4. Därför knöts Davids släkt till Betlehem. Se även 2 Sam 7:12 och Mik 5:2:

Du Betlehem i Juda land, inte är du minst bland Juda furstar, ty från dig skall utgå en furste, som skall vara en herde för mitt folk Israel

Detta är det andra reflexionscitatet och det är sammansatt av Mik 5:2, 2 Sam 5:2 och 1 Krön 11:2. Det handlar om den plats där skulle Messias födas, se även Joh 7:42.

Justinus Martyren (100-165 e. Kr) talar om den plats där Jesus föddes och Origenes (185-253) skrev omkring år 248 att den platsen var känd. Det sägs att kejsar Hadrianus omkring år 130 e.Kr planterat en Adonislund på födelseplatsen för att ”förintna den kristna tron”. När den kristna tron sedan blev påbjuden av kejsar Konstantin byggde denne en kyrka på den platsen, den s.k. Födelsekyrkan, som invigdes 339 e.Kr.

c) Gåvorna

De gåvor av guld, rökelse och myrra som bars fram till den nyfödde kungen stärker barnets identitet. Det är framför allt två texter som talar om dessa gåvor och det är Jesaja 60:1-6 och Ps 72:10 f, 15.

Vi har tidigare talat om övergången från fas ett till fas två, det vill säga den tid då evangeliet ska bäras ut ”till alla folk”. Redan här i inledningen kan vi se en spänning mellan judarna, det vill säga Herodes och hans anhängare, och hedningarna som här representeras av de visa männen eller stjärntydarna från Babel. När Jesus hyllas av stjärntydarna hyllas han av representanter för hedningarna. Hela mänskligheten hyllar honom. Matteus avslutar sin berättelse på samma sätt. Det är den romerske officeren och hans män som vid Jesu kors säger: ”Den mannen måste ha varit Guds Son ...” Här blottläggs den smärta som Matteus levde med i hela sitt liv och som aposteln Johannes uttrycker med orden: ”Han kom till sitt eget, men hans egna tog inte emot honom.”

Med detta konstaterande som kommer att bli synligt lite då och då i vårt evangelium ska vi gå vidare.

2:13-18 Ut ur Egypten kallade jag min son

Berättelsen om flykten till och kallelsen ut ur Egypten är svår att tolka. Många kommentatorer är snara att påminna om att dessa berättelser vare sig finns hos Markus, Lukas eller Johannes. Dessutom är det så att de två reflexionscitaten inte alls syftar på Messias, utan på Israels folk.

v 13-15

Matteus ger oss här ett tredje reflexionscitat:

Ut ur Egypten kallade jag min son.

Hos 11:1

Hos Hosea syftar denna vers på israeliternas utgång ur Egypten under Moses på 1200-talet f. Kr. Då kallade Herren Israels barn för ”min son”, ett uttryck, synonymt med uttrycket ”Guds son”, som sedan kom att användas om Israels kung, till exempel i Ps 2:7 och om en from människa i allmänhet, till exempel i Vish 2:18. Också vi kristna kallas för Guds barn eller Guds söner. Det är detta som vår ärkebiskop påpekat när Jesu gudomlighet satts ifråga. Men hos Matteus, och ännu tydligare i Luk 1:35 ff, har uttrycket Guds Son snävats in på så sätt att det kommit att bli en kristologisk titel. Vi ska återkomma till uttrycket när vi kommenterar 3:17, 11:27 och 28:19. Men frågan vi måste ställa oss här hur kan Matteus välja att citera Hosea 11:1, som handlar om Israel, och använda det som om vore det en profetia om Jesus?

Vi har tidigare talat om (sid 9) texten, tolkningen och tillämpningen och sagt att rabbinerna hade sina tolkningsnycklar. I de rabbinska sammanhangen använder man sig av fyra olika metoder för att tolka Skriften. Den första är den rent bokstavliga, kallad *p'shat*. Det är den som aldrig får upphävas. Den andra metoden lyfter fram Skriftens dolda mening, *remetz*. Den tredje kallas för en *midrash* och är mer att likna vid en predikan och där bilder och tillämpningarna är själva avsikten. Det finns även en fjärde metod, *sod*, som mer går in på det mysteriösa.

Det finns därför de som menar att Matteus, som var jude, antecknade i judisk miljö och för judar här snarast författat en *midrash*. Meningen är då att han vill visa hur Jesus identifierar sig med sitt folk. Du kan jämföra detta med släkttavlan där Jesus bäddas ner i DWD. Men då kvarstår frågan varför Matteus citerar från Hosea 11:1. Det är säkert riktigt att Matteus vill att vi ska förstå hur Jesus hör ihop med Israel, men jag tror, med JNTC, att Matteus använder sig av *remetz*, det vill säga att den dolda meningen bakom Hosea 11:1 är att orden faktiskt syftar på den Messias som i sig personifierar Israels folk. Jämför detta sätt att förstå en text med Jesajas 49:3 och 6. I v 3 är tjänaren Israel, men i v 6 är samme tjänare Messias.

Berättelserna om flykten till och från Egypten kan mycket väl vara historiskt riktiga och citatet från Hosea 11:1 en *remetz*¹⁹. Det står ändå klart att Jesus identifieras med Israels folk och att de profetiska händelserna nu fullbordas i och genom Guds son, Honom.

---

¹⁹ Egypten var en tillflyktsort för många judar. Vid den här tiden tror man att ungefär en miljon judar bodde i Alexandria.

Evangelium enligt Matteus

Avsikten med detta avsnitt hos Matteus är att visa dels hur Israel personifieras i Messias, dels hur Messias identifierar sig med Israel, sitt folk. Faraos vill döda Moses när denne föddes och åstadkom ett blodbad på alla nyfödda gossebarn. På samma sätt gjorde Herodes. I stället kom Moses att rädda sitt folk ut ur Egypten och det var då folket föddes. På samma sätt kom Jesus att rädda ”alla folk” från synden, döden och djävulen och så uppstår ett nytt folk på jorden.

v 16-18

Herodes lät döda alla pojkar i Betlehem som var under två år, något som inte anses vara en stor sak för honom. Då väljer Matteus att ge oss ett fjärde citat att reflektera över:

Ett rop hördes i Rama, gråt och högljudd klagan: Rakel sörjde sina barn, och hon ville inte låta trösta sig, eftersom de inte längre fanns till.

Vi måste behandla detta citat på samma sätt som det tredje. Ordet i Jeremia 31:15 är inte ett profetiskt ord om Messias. Jeremia talar om Rakel som begråter sina barn när de förs bort i fångenskap till Assur, efter Nordrikets fall 722 f. Kr. Rakel levde och dog i Rama, men begravdes i Betlehem. Alla visste att hennes grav fanns där.

Det är en mörk bild Matteus ger oss, eftersom han inte ger oss den trösterika fortsättningen. Matteus citerar bara den första delen om hur barnen i Betlehem mördades och skingrades. Kanske för att ”svartmåla” det mottagande Messias fick, kanske för att förklara varför Jesus flydde från Betlehem till Egypten. Men vi läser fortsättningen. När Rakel begrät sina barn talade Herren till henne och sa:

Hör upp med din högljudda gråt, och låt dina ögon inte mer fälla tårar, ty ditt verk skall få sin lön, säger Herren och de ska vända tillbaka från sina fienders land. Ja, det finns ett hopp för din framtid, säger Herren. Dina barn skall vända tillbaka till sitt land.

Barne blev inte martyrer förgäves. Det finns en dold mening också i detta.²⁰

2:19-23 Han skulle kallas nasaré

Kapitlet avslutas med det femte reflexionscitatet genom vilket Matteus vill visa varför Jesus växte upp just i Nasaret, något som var svårt för judarna att begripa. Matteus skriver att profeterna sagt att Messias skulle kallas nasaré. Men det finns inget citat och det finns inga versar i Skriften där det skulle stå så.²¹ Hur ska vi förstå det?

Det hör till saken att på Jesajas tid var detta hedningarnas område. På hebreiska heter det *gelil haggoijim*. Gelil har sedan blivit Galiléen. Fram till ungefär 100 f. Kr. bodde här bara hedningar, men en Alexander Janneus (103-76 f. Kr.) genomförde under sin tid en tvångsjudaisering där. Vid tiden för Jesu framträdande räknar man med att

---

²⁰ Händelsen med barnen i Betlehem har bevarats därför att Jesus var inblandad. Kyrkan har sedan 400-talet firat dessa barn (och alla andra barn i utsatta situationer) den 28 december.

²¹ Detta är en sanning med modifikation, eftersom det heter om profeten Jona (ca 750 f. Kr.), i 2 Kon 14:25, att han kom från Gat-Hahefer som ligger i hedningarnas Galiléen.

Evangelium enligt Matteus

---

halva befolkningen var hednisk och halva judisk. Galiléen var som bekant ett illa beryktat område bland judarna längre söderut. Enligt historikern Josephus fanns här 204 byar, var och en med mer än 15 000 invånare.²² Alla var illa ansedda. I Joh 1:46 säger Natanael när han hänvisas till Nasaret: ”Kan något gott komma från Nasaret?” Men var det inte just där, i detta mörker, som et ljus skulle gå upp?

När vi läser vad profeterna säger om Messias förstår vi att han skulle komma att förkastas av sina egna, se till exempel Ps 22 och Jesaja 53. Messias skulle behandlas på samma sätt som man behandlar en nasaré. Kanske är det detta Matteus syftar på.

Nasaret var en håla och omtalas ingenstans i Skriften. Men det finns en förklaring till, nämligen att Matteus syftar på Jesaja 11:1 där det står:

Men ett skott skall skjuta upp ur Isais avhuggna stam, och en telning (he netsär) från dess rötter skall bära frukt.

På bibelns tid skrevs aldrig några vokaler, utan endast konsonanter. Ordstammen NTSR kunde därför tolkas på olika sätt. Det kunde förstås som telning, men det kunde också förstås som nasaré.

Se också Mark 14:67 och Apg 3:6 som visar hur ”det som ingenting var” förvandlas till en telning som bär rik frukt.

---

²² Green, M sid 85

Kapitel 3 - Johannes döparen

När vi kommer till kapitel tre och fyra får vi läsa om Johannes döparen och början av Jesu offentliga tjänst. Vi kan dela in dessa kapitel på följande sätt

3:1-12	Johannes döparen
3:13-17	Jesu dop
4:1-11	Jesus frestas
4:12-25	Jesus börjar sin gärning

Vi skulle kunna göra denna indelning på andra sätt. Till exempel kan vi slå ihop Jesu dop och Jesus frestas till ett stycke under rubriken Jesus vigs till tjänst. Då får hans dop vara inledningen och frestelseberättelsen blir ett sorts slutprov. Av denna enkla övning förstår vi hur lätt det är att läsa texterna i olika ljus. Detta är något som varje läsare av bibeln behöver vara medveten om, eftersom det stämmer oss till ödmjukhet inför Ordet.

3:1-12 Johannes döparen

a) Vem är Johannes döparen?

v 1-7a

v 1 börjar med orden ”Vid den tiden trädde Johannes Döparen fram ...”. När vi går från kapitel två till kapitel tre förflyttas vi nästan 30 år fram i tiden. Matteus berättar ingenting om Jesu barndom eller uppväxt, utan vill berätta om hans tjänst. Den väckte ett enormt intresse. Det finns flera skäl till det. Den bästa förklaringen är säkert kombinationen av det historiskt - politiskt spända läget och de starka religiösa förväntningarna. Israel var ett ockuperat land som väntade på en befriare. Men det som var som om himlen var tyst – fram till Johannes döparens dagar.

Enligt Lukas, 3:1, verkade han från år 27 e. Kr. Vi vet inte mycket om hans bakgrund, förutom att han är född av Elisabet, en släkting till jungfru Maria, enligt Lukas, 1:36 f. Det är hans budskap som står i centrum. Han är en radikal botpredikant och jämförs med profeten Elia. Döparen bodde i klippöknen öster om Jerusalem som stupar ner mot Jordandalen. Vi ska återkomma till hans budskap, men först reda ut vem han är.

v 3

Matteus menar att avsnittet i Jesaja 40:1 ff, det som kallas för Trösteboken, nu är tillämpligt. I avsnittet tröstar Herren sitt folk. Det är inte det som lyfts fram här, men att Johannes Döparen är den där Rösten som ropar i öknen. När Jesaja skrev dessa ord kände han inte till Johannes Döparen, så den judiska traditionen associerade till profeten Elias återkomst.

Elia hade enligt berättelsen i 2 Kon 2:11 aldrig dött, utan färdats till himlen i en brinnande vagn. Enligt den judiska traditionen skulle Elia en dag komma tillbaka för

Evangelium enligt Matteus

---

att bereda vägen för den kommande Messias, Mal 4:5. Men nu har det gått nästan 400 år sedan profeten Malaki talade om detta. Det har varit 400 år av profetisk tystnad.²³

I Matt 11:7-19 ger Jesus själv sin syn på Johannes döparen. Jesus ställer en retorisk fråga. Han frågar folket: Vad gick ni ut i öknen för att se? Var det för att se ett strå som vajar för vinden eller en man i fina kläder? Herodes hade byggt ett vinterpalats inte långt från den plats där Johannes döparen verkade. Det var ett ståtligt palats och många hade gett sig ut dit för att se kungen och dennes son Herodes Antipas. På de mynt som de låtit göra hade de avbildat ett strå som vajade för vinden. Jesus kunde förstå att folk gett sig ut dit för att se palatset, men varför gick ni ut för att lyssna till Johannes döparen? Gick ni ut därför att ni tror att han är en profet? Ja, säger Jesus, och han är mer än en profet! Han är budbäraren som omnämns hos profeten Malaki. Jesus går till och med så långt att han påstår att det inte finns någon större än Johannes döparen. Han är en portalfigur. Hans roll är enastående. Han gestaltar övergången från det gamla till det nya. Han banar vägen för Messias.

v 4

Enligt 2 Kon 1:8 hade Elia kläder av kamelhår och enligt Sak 13:4 är det typiska profetkläder. Profeterna levde oerhört asketiskt, eftersom de var helt inriktade på det budskap de skulle förmedla. Inte ens maten de åt fick stå i vägen.

Det är lätt att tänka sig in i de rykten som nu börjar komma från Jordan, där Johannes döparen predikar omvändelse och döper människor.

v 5-7a

Det var en dryg dagsled från Jerusalem till Johannes Döparen och människor kom i 10 000-tals, kanske i 100 000-tals. Det var en mäktig och för de styrande en orolig rörelse. Bland dem som kom hörde fariséerna och sadducéerna. Fariséerna stod högt i kurs hos folket och sadducéerna i sina egna ögon, men de får ett bistert mottagande av Johannes döparen. Det beror på hans radikala förkunnelse, som närmast liknar ett paradigmskifte.

b) Johannes döparens förkunnelse

v 2, 7b-12

När det heter, i v 2, att människor ska omvända sig går det tillbaka på det hebreiska ordet *shuv*, som helt enkelt betyder att från att ha gått i en riktning ska man nu vända sig om och gå i motsatt. Nu är Matteus, skrivet eller översatt till den tidens världsspråk, det vill säga på grekiska. På grekiska heter omvändelse *metanoia* och på svenska handlar det om att ändra sitt sätt att tänka.²⁴ Johannes döparen menar att det

---

²³ Profet är ett grekiskt som betyder förkunnar, talare eller talman. Det hebreiska ordet är *nabi* med samma betydelse. Långt tillbaka kallades profeterna även för siare, eftersom de ofta tog emot Herrens ord genom drömmar och syner, och inte sällan talade om framtiden. Men i grund är ordet mer innehållsrikt än så. Det handlar om att vara ”mun” åt någon annan och just så beskrivs Johannes döparen.

²⁴ I 1917 översattes *metanoia* med bättring. Så står det fortfarande i en del psalmer, men dagens människor har svårt att förstå det ordet. Det handlar ju inte om att bli bättre. I Bibel 2000, FB och Giertz står det *omvänd er*.

Evangelium enligt Matteus

är dags att tänka om. Något nytt är på väg som kan komma att förändra ditt liv. Det nya paradigmet som är på väg är ingenting mindre än himmelriket. Det är i det perspektivet vi kan förstå att och varför Johannes döparen underkänner allt som inte är av Gud.

När Matteus talar om himmelriket, vilket han gör 32 gånger i sitt evangelium, avslöjas hans judiska bakgrund. Åtminstone tar han här hänsyn till de judar han skriver till. De fick nämligen inte ta Guds namn i sin mun och därför talar Matteus inte om Guds rike, utan om himmelriket.

v 7b-10

När döparen i v 7b-10 vänder sig till fariséerna och de sadducéerna kallar han dem ormyngel. De betecknas alltså som djävulens barn se 1 Mos 3:15, Upp 12:9 och 20:2. Nu är det avgörande för oss att förstå detta rätt. Dessa andliga ledare var oerhört ambitiösa när det gällde att tillämpa allt det Gud tala om i Skrifterna. Men vi anar här av döparens förkunnelse att frälsningen inte är något som vi själva kan åstadkomma eller förtjäna. Detta är, åtminstone delvis, något helt nytt. Det nya paradigmet kastar nytt ljus över vår världsbild. Vi ska naturligtvis göra vad vi kan för att leva som Gud vill, men vår prestation är inte grunden för frälsningen.

Tvärtom, förkunnar Johannes, kommer våra liv, med dess prestationer till ett slut. Och redan är yxan satt till roten! Det är lätt att förstå att folket inte bara häpnade över hans förkunnelse, utan också bävade inför den. Johannes döparen visar dock på en väg ut ur detta dilemma och det gör han dels genom det dop han förrättar, som är ett dop till syndernas förlåtelse, och dels genom att hänvisa oss till den kommande Jesus.

v11-12

Jag döper er i vatten till omvändelse, ... Han ska döpa er i den Helige Ande och eld.

När Messias kom skulle han vara som bonden som går ut på sin tröskplats, en sommardag då hela skörden är genomtröskad av oxarna och ligger där som drivor av boss och söndersmulad halm. När havsvinden börjar blåsa, kastar bonden sin säd mot himlen. Vinden tar agnar och boss, men kornen faller ner i en hög, som kastas på nytt och blir allt renare, till s den slutligen är färdig att läggas i sädesbingen. Men bosset bränner man upp. Och här förvandlas idyllen bland backarna i Juda, där den gyllene säden kastas i glittrande moln mot en blå sommarhimmel, till en domsscen, upplyst av flammorna från den eld som aldrig slocknar.²⁵

---

²⁵ Giertz, sid 31

Fem olika slag av dop

Det finns olika slag av dop, Hebréerbrevet 6:2 och det hör till grundläggningen att känna till åtminstone fem av dem.²⁶ Vart och ett av dessa dop har sina kännetecken. De fem ”dopen” är:

- 1) Först talar vi om dop och **rituella tvagningar** i allmänhet, så som det till exempel talas om det i särskilt 3 Mosebok, se till exempel kap 15. När Jesus förvandlar vatten till vin tar han sex lerkrukor i anspråk. Dessa rymde var för sig 100 liter och var avsedda för reningsceremonier, enligt Joh 2:6. Esséerna som vid sidan av fariséerna och sadukéerna, dominerade den religiösa bilden i Israel, och som höll till vid Qumran använde sig av dagliga dop. Några forskare menar att Johannes döparen varit medlem där.
- 2) **Proselytdopet** som användes när hedningarna skulle tas upp i den judiska gemenskapen. Av Matt 23:15 förstår vi att det fanns också på Jesu egen tid. Det gick i regel stilla till. Hela familjen fick, på eget initiativ, gå ner i en bassäng och där helt sänka sig i vattnet och så skölja av sig all sin hedendom. När de sedan kom upp ur bassängen kallades till exempel för nya skapelser, ett uttryck som Paulus sedan använder sig av, till exempel i 2 Kor 5:17, Ef 4:24 och Gal 6:15. Männens omskars dessutom.²⁷
- 3) Det tredje dopet är **Johannes döparens dop** och här händer något helt nytt. För det första riktar han sig till judar! Han antyder alltså att också de behöver frälsningen. Det räcker inte med att de är upptagna i förbundet i yttre mening för att de ska bli frälsta. För det andra kunde de inte utföra detta själva. De var tvungna att ta emot dopet som en gåva. För det tredje säger döparen att dopet handlar om att komma undan vredesdomen. Här var det inte fråga om att stilla tvätta av sig skulden, utan det skedde genom att finna sig i Guds dom och låta den gå över mitt liv, som vattnet går över mitt liv. (Kanske tänkte också döparen på den flod som profeten Hesekiel talar om i Hes 47). Det finns även ett fjärde element som är nytt och det är talet om Anden. Johannes döparen menar att ytterst sett är det bara Anden som kan förverkliga himmelrikets födelse inom en människa och därmed går vi över till
- 4) det fjärde dopet, som är **Jesu eget dop**. Det kännetecknas av Anden, samme Ande som vilade över skapelsen i begynnelsen, som uppenbarade Guds vilja för profeterna, Hes 2:2, och som beklädde kungar och domare med kraft ifrån höjden, 1 Sam 10:1. Det är en invigning till den tjänst han ska utföra. Det är också en vigning till det (lidandes-)dop han ska gå igenom och som Matteus talar om i 20:22 f. Se även Mark 10:35-40.
- 5) Det femte är vårt eget dop, **det kristna, dopet**, som förvisso har inslag av allt ovan, men framför allt är ett införlivande i Kristus, enligt Rom 6.

---

²⁶ FB har här ”reningar” i stället för ”dop”

²⁷ Om detta kan du läsa i Jeremias, Jeremias. *Barndopet under de första fyra århundradena*

3:13-17 Jesu dop

v 14-15

När vi läser om hur Jesus döps kan vi på en gång urskilja åtminstone fem olika motiv; nämligen 1) bättring och tro, 2) syndernas förlåtelse, 3) uppfyllelsen av all rättfärdighet, 4) barnskapet och 5) Andens gåva. Men det väcker också ett antal frågor. Den första frågan kan vara om Jesus verkligen behövde döpas över huvud. Svaret är naturligtvis inte eftersom Jesus redan är Guds Son och inte behöver syndernas förlåtelse, vilket också Johannes inser. Jesus säger till Johannes: "Låt det ske nu. Ty så bör vi uppfylla all rättfärdighet." Här används ordet rättfärdighet på det sätt som det uppfattades på den tiden. Ordet, på grekiska *diakaios*, är ett tungt teologiskt begrepp.

Rättfärdighet

De flesta av oss uppfattar ordet som rätt och rättvis, men tänker inte på sammanhanget eller den mall som används. Rättfärdighet är ett nyckelbegrepp i den judiska tron och det har sitt ursprung i förbundet. Gud ingår ett förbund med Abraham som sedan förnyas med hjälp av Moses och David och som en dag ska fullbordas.

Det är så att

- 1) den starkare parten tar initiativ
- 2) den starkare sätter villkoren
- 3) det bekräftas med hjälp av ett avtal
- 4) det beseglas ofta med en måltid

Detta är vad Gud gör med Abraham och hans säd. Gud väljer i sin kärlek att ingå ett förbund med Abraham och lovar att alltid vara med honom. Folket å sin sida lovar att hålla sig till Gud och att göra Hans vilja. Moses går upp på Sinai berg där förbundet förnyas och Moses tar emot avtalet i form av de tio orden. Förbundet beseglas sedan med en måltid eller med blod. Du kan läsa om det i 2 Mos 19-31.

När Gud och folket håller sig till förbundet, hebreiska *berit*, råder balans. Det är detta som är rättfärdighet. Det hebreiska ordet för rättfärdighet är *sedaka* och är med andra ord en beskrivning av ett tillstånd, då allt är som det ska vara. Det är med andra ord två parter som var för sig och tillsammans åstadkommer rättfärdighet. Men historien visar att det är olika kvalitét i den rättfärdighet som är Guds och den som är människornas.

Guds rättfärdighet

Nu hör till saken att om en av parterna bryter förbundet så är förbundet, normalt sett, inte längre förpliktande. Det upplöses. Den märkvärdiga är att den bibliska historien visar att människorna gång efter annan sviker förbundet och trots detta står Gud fast vid förbundet som om ingenting hänt. När Gamla Testamentet ska förklara detta Guds handlande används det hebreiska *chäsäd*, som vi översätter med ordet nåd. Vi kan därför tala om två slag av rättfärdighet, Guds och vår.

Evangelium enligt Matteus

Människors rättfärdighet

För de skriftlärdade var det av största vikt att människan håller sig till förbundet, att vi så att säga håller fast vid det genom vår rättfärdighet. Det var det Josef ville göra. Det står i 1:19 att han var rättfärdig. Giertz har gett oss den rätta förståelsen när han här översätter *dikaio*s med rättskaffens. Med det ordet har han markerat att det här handlar om den rättfärdighet som vi kan/ska åstadkomma. Den skillnaden gjorde emellertid inte de skriftlärdade. Paulus såg skillnaden först efter sin omvändelse och beskriver denna skillnad i Rom 10:1ff

De känner inte rättfärdigheten från Gud. De försöker upprätta sin egen rättfärdighet.

Rom 10:3

Martin Luther brottades med Gud. Han levde i ständig ångest och gjorde allt som stod i hans makt för att blicka Gud. Men hur mycket rättfärdighet han än presterade kände han aldrig att det räckte till. Han var förtvivlad. Vid den här tiden föreläste professorn Martin Luther vid universitetet i Wittenberg. Han föreläste samtidigt ur Romarbrevet och Psaltaren. I Rom 1:17 läste han

Den rättfärdighet som kommer från Gud uppenbaras nämligen i evangelium, av tro till tro. Det är som det står skrivet: Den rättfärdig skall leva av tro.

Luther berättar att detta var en vers som han aldrig kunde förstå. Det hör till saken att han läste *Versio Vulgata*, den latinska översättningen och på latin heter Guds rättfärdighet, *iusitia Dei*. Även om du inte kan latin hör du att ordet har att göra med juridik, det vill säga lag, rätt, överträdelse och straff. Och det var just så Luther associerade och därför kom han helt fel. Många tänker fortfarande i dessa banor. Men så läste han samtidigt Psaltaren och i Ps 5:9 står att läsa

Herre, led mig genom din rättfärdighet ... Gör din väg jämn för mig

Plötsligt såg Luther att det här inte handlar om juridisk rättfärdighet. Det hebreiska ordet för rättfärdighet är *sedaka*. Det är ingen juridisk term utan hör ihop med förbundet som vi sett. Guds rättfärdighet handlar om Hans relation till oss. Och Han är trofast, barmhärtig och nådefull mot oss fastän vi inte lyckas leva upp till normerna. Ordet rättfärdighet får en helt annan innebörd, ett nytt innehåll. Ordet rättfärdighet betyder att Gud älskar oss som inte är värda Hans kärlek!

Luther skriver:

Då kände jag mig helt och hållet född på nytt, och genom öppna portar trädde jag in i paradiset självt. Då visade hela Skriften för mig ett helt annat ansikte.

Det finns därför två olika slag av rättfärdighet. Dels den som vi människor presterar, dels den som är Guds egen. Vår egen-rättfärdighet är O.K. ur vårt perspektiv, men otillräcklig i jämförelse med Guds krav.

Om vi nu går tillbaka till Jesu dop, så menar Jesus med orden ”... vi bör uppfylla ...” att doparen har krävt av alla andra att de ska döpas och därför bör också Jesus gå in

Evangelium enligt Matteus

---

under dessa villkor. Jesus går härmed här över till vår sida. Denna förståelse bekräftas av att Jesus menar att Johannes döparen också är delaktig i detta dop. Jesus säger: ”... vi bör uppfylla ...”

v 16-17

Jesus är Guds Son och har Anden redan innan dopet, men detta synliggörs i hans dop för att vi ska se och förstå vem han är. Det sker i samband med att den offentliga tjänsten tar sin början. När Jesus stiger upp ur vattnet öppnar sig himlen och Anden kommer över honom. Därefter hörs en röst som talar. Vad var meningen med Rösten från himlen? Rabbinerna lärde vid den här tiden att Guds röst inte längre hördes annat än som ett eko, hebreiska *bath qol*. Men Matteus gör gällande att Gud själv talar. Jämför rösten i Joh 12:28 och i Apg 9:4.

Vi har redan tidigare talat om hur Matteus vill visa att Jesus är Davids son, det vill säga Messias. Se kommentaren till 1:1. Nu möter vi uttrycket Guds Son. Jesus är på en gång sann människa och sann Gud. Johannes döparen och Jesus själv bekräftar att Jesus är sann människa och ska därför döpas och Rösten från himlen bekräftar att han är Guds Son.

FB

Denne är min Son, den Älskade.
I honom har jag min glädje.

Giertz

Detta är min Son, den älskade.
På honom vilar mitt välbehag.

Bibel 2000

Detta är min älskade son,
han är min utvalde.

Citatet vid det här tillfället är en sammanslagning av

Du är min son (Ps 2:7)
Han är min utvalde (Jes 42:1)

Bakom dessa ord ligger två gammaltestamentliga texter. Den första texten är från Ps 2:7 och är den första av Messiaspsalmerna i Skrifterna. Den handlar om Kungens plats i det gamla Israel, men det är också en profetisk text som handlar om Messias, vår Kung. Genom att slå samman dessa två ord kommer Guds Son att vara både kung och tjänare, människa och Gud på en och samma gång.

Guds Son

Är det uttryck som ligger närmast Jesu självvittnesbörd. Hela hans undervisning pekar mot honom själv. Särskilt tydligt blir det i Bergspredikan, där han säger: ”Ni har hört att det är sagt till fäderna ... men jag säger er.” Vem säger han själv att han är? Han är helt enkelt Sonen, se 4:3, 6, 8:29, 14:33, 16:16, 26:63, 27:40, 43, och v 54, se särskilt 11:25 ff och Simon Petrus svar i 16:16. Vi har tidigare konstaterat att uttrycket Guds son/barn kunde ha en vid betydelse, men här Matteus reserverat det till en kristologisk

Evangelium enligt Matteus

---

titel.²⁸ Ingen människa är son i samma bemärkelse som Jesus. Jesus är preexistent, född av en jungfru och syndfri. Det är bara mot den bakgrunden som han kan döma synden strängare än någon annan. Han kan inte sona synden på korset om han själv är besmittad med synd. Hela frälsningsverket hänger på Kristi gudom. Martin Luther säger i sin utläggning av Gal 3:13:

Att besegra världens synd, att besegra död, förbannelse och Guds vrede i sig själv, det tillkommer ingen skapad varelse, utan det är den gudomliga maktens verk. Alltså är det nödvändigt, att han som i sig själv besegrat dessa makter, verkligen till sitt väsen är Gud ... De som förneka Kristi gudom förlora alltså hela kristendomen och bli alldeles som hedningar och turkar.

Nu öppnar sig väldiga perspektiv. Här är Anden över Jesus på samma sätt som Anden en gång svävade över vattnet i skapelsens begynnelse. Här kommer Anden, som en duva, till Jesus på samma sätt som duvan en gång till Noa när han spanade efter det nya livet från sin ark. Här börjar den nya skapelsen.

Herrens lidande Tjänare

Den andra texten är från Jes 42:1 som handlar om Herrens lidande tjänare. Rösten från himlen belyser alltså två, till synes, motsatta sidor hos Jesus. Han är å ena sidan kungen och å andra sidan tjänaren. På det sättet går det inte att förstå Jesus som en jordisk kung. Jesus är annorlunda. Texten i Jes 42:1-4 är en av de fyra tjänarsångarna som finns hos profeten Jesaja. De andra är 49:1-6, 50:4-9 och 52:13-53:12.

Vi tänker också på hur olika personer i de heliga skrifterna blivit beklädda med Anden och utrustade för sina olika kallelser. Men mest av allt tänker vi på de profetior som finns i till exempel Jes 11:1 ff eller 61:1 ff. Nu är det Guds egen lidande Tjänare som ska träda fram i Andens kraft. Han får kraft att förlåta och makt att ge sitt liv.

I den grekiska texten står det *eudokia* som betyder nåd, välbehag, eller glädje. I grund är det en fråga om nyanser. Enligt kommentaren till Bibel 2000 kan begreppen ”utvälja”, ”föredra” och ”älska” flyta samman.

Ökentexten kulminerar i ordet ”Denne är min älskade Son”. I detta finns en anspelning till 1 Mos 22. Är det möjligt att de som hörde Rösten uppfattade denna anspelning? En tid därefter satte Gud Abraham på prov, 1 Mos 22:1 f.

Två gånger tidigare i Israels historia har Gud fört sin älskade son genom öknen, 2 Mos 4:22 och Hosea 11:1. Första gången gick folket genom Röda havet, de prövades i öknen och fick sedan gå in det utlovade landet. Enligt Bibel 2000 skedde detta under Ramses II Merneptah omkring år 1200 f. Kr. Andra gången var när de fick lämna Babylon (587-538 f Kr) för att återvända till landet. När Matteus strax ska berätta om Jesu tjänst så får också Jesus gå genom dopet, prövas i öknen för att därefter inta löfteslandet.

---

²⁸ Evangelisten Johannes har gjort det ännu tydligare i Joh 1:14, 18, 34, 3:16, 35f, 5:25, 10:36 och 11:4. Det är utmärkande för hela den apostoliska kristenheten att tillbe Jesus som Gud. Se till exempel Joh 20:28, Apg 7:59, Rom 9:5, 1 Kor 1:2 eller Fil 2:9 ff.

Kapitel 4 – Jesus börjar sin offentliga gärning

Berättelsen, som är upplagd som ett skriftlärnt samtal, inleds med en final konstruktion (Sedan ... för att) som talar om för oss att avsikten med att Anden leder Jesus ut i öknen är att frestas av djävulen. Detta är något som Gud tillåter. Det kan verka obegripligt för dem som inte förstår att detta är ett sätt för Jesus att visa att han verkligen är Guds Son. Hela berättelsen går ut på att visa att Jesus är Guds Son. I frestelserna får han tillfälle att vinna seger över djävulen. Guds Son kom till oss för att vinna seger över djävulen, se Apg 10:37 f och lägg märke till hur samtliga sju sändebrev slutar i Joh Upp 2-3 (2:7, 11, 17, 26, 3:5, 12 och 21).

Adam hade misslyckats med att stå emot djävulen, men Jesus lyckades. Israel som folk prövades enligt 5 Mos 13:2-4. Inte heller de lyckades vinna seger, men Jesus har vunnit seger och här får vi nu läsa om de första segrarna. Han skulle komma att prövas även senare i livet, se 16:23 och 26:36.

Frestelserna kommer ofta på de mest strategiska punkterna i våra liv. Det gäller också Jesus. Hans identitet ifrågasätts.

4:1-11 Jesus frestas

v 1-2

Hela bakgrunden till denna berättelse utgörs av 5 Mos 6-8 och bakgrunden till just vår berättelse återfinns i 5 Mos 8:1-5. Det är också från dessa verser Jesus hämtar sitt första svar. När Moses hade tagit emot de tio orden stannade han 40 dagar och 40 nätter i öknen, är Jesus 40 dagar och 40 nätter i öknen, se 2 Mos 34:28. När Matteus beskriver Jesus uppträder denne som den nye Moses, vilket för judarna utgjorde ett oerhört anspråk.

För att få den rätta förståelsen behöver vi därför också läsa 5 Mos 6:4 f. Där återfinns vi hjärtat i den judiska tron, dess *shema*. Det lyder:

Hör Israel! Herren vår Gud, Herren är en. Och du skall älska Herren, din Gud, **av hela ditt hjärta** och **av hela din själ** och **av hela din kraft**. Dessa ord som jag idag ger dig skall du lägga på ditt hjärta. Och du skall inskräpa dem **hos dina barn** och tala om dem, när du sitter i ditt hus och när du går på vägen, när du lägger dig och när du stiger upp.

Detta var med andra ord vad Guds barn skulle lära sig. Om Jesus är ett äkta Guds barn är det på den här punkten han ska prövas. Jesus ifrågasätts tre gånger. Först prövas om han älskar Herren, vår Gud, av hela sitt hjärta. I den andra prövningen prövas om han älskar Herren, vår Gud, av hela sin själ och i den tredje prövningen om han älskar Herren, vår Gud, av hela sin kraft. Med hjälp av nedanstående tabell kan vi förstå sammanhangen bättre.

Evangelium enligt Matteus

Av hela ditt hjärta	längtan/hunger	bröd	5 Mos 8:3
Av hela din själ	liv/ära	tempel	5 Mos 6:16
Av hela din kraft	kraft/makt	riket	5 Mos 6:13

Hebreerbrevets författare skriver att Jesus ”blev frestad i allt liksom vi, men utan synd”, 4:15.

Frestelser och prövningar

Det är ofta svårt att skilja mellan det negativa ordet frestelse och det positiva ordet prövning. Det beror på att det är samma ord på såväl hebreiska, *massa*, som grekiska, *peirasmos*. Det märks också på de olika översättningarna. När vi tänker på frestelser/prövningar uppfattar vi det i regel negativt. Frestelser är besvärliga och lockande. De är svåra att övervinna och min kraft är otillräcklig. Men när vi läser Jak 1:2 får vi veta att vi ska hålla det för den största glädje när vi råkar ut för alla slags prövningar och skälet till det återfinns vi i 1:12:

Salig är den som håller ut i prövningen, ty när han har bestått sitt prov skall han få livets krona som Gud har lovat dem som älskar honom.

Samma tongångar möter vi i 1 Petr 1:6 f.

Det finns tre viktiga sanningar vi behöver vara klara över.

- I. Inga frestelser kommer från Gud, Jak 1:13 ff
- II. Djävulens makt är begränsad
- III. Gud drar nytta av frestelserna på olika sätt, både negativt och positivt.

Här är inte platsen att fördjupa oss i punkterna II och III, men det är viktigt för oss att förstå att Jesus har besegrat den Onde en gång för i sin uppståndelse från de döda. Han har all makt i himmelen och på jorden. När satan prövar Job tillåter Gud detta till en viss gräns, jämför Luk 22:31 ff.

Det finns berättelser i såväl GT som NT som låter oss förstå att vi människor kan välja att gå emot Gud. Jag tänker på kung Saul i GT och Judas Iskariot i NT. Gud låter oss ta följderna av vår bortvändhet från honom. När vi däremot vänder oss till honom är Han trofast och rättfärdig och renar oss från all orättfärdighet. Kung David är ett sådant exempel och likaså aposteln Petrus. Gud kan därför använda frestelser och prövningar både för att straffa och för att förlåta. Vi fattar själva beslut om vilken grundhållning vi ska leva i. En kristen människa vill följa Jesus och behöver därför inte frukta vare sig frestelser eller prövningar. Hon vet att hon aldrig ska frestas över sin förmåga, 1 Kor 10:13, och att allt samverkar till det bästa för dem som älskar Gud, Rom 8:28. När vi håller ut i tron ska han räcka oss livets krona.

Det är genom prövningar vi kan mogna som kristna och därför håller vi dem för den största glädje. Men säger inte Jesus i den bön han lärt oss att vi ska be; inled oss icke i frestelse? Vad menas med det? Se kommentaren till bönen Fader vår på sidan 56.

Till sist konstaterar vi ändå att det är svårt för oss att veta varifrån frestelserna/prövningar kommer. Det finns sådant som är fördolt för oss. Men ett är

Evangelium enligt Matteus

---

uppenbarat; nämligen att vi ska vandra i ödmjukhet inför Gud och människor och förtrösta på Jesu Kristi seger. Då ska vi få del av den. Det gäller att lära känna honom och att tro på och förtrösta på honom.

Djävulen närmar sig Jesus på ett lömskt sätt. Han säger: ”Om du är Guds Son ...” underförstått så bevisa det. På samma sätt som han i begynnelsen ifrågasatte Guds ord till Adam och Eva, 1 Mos 3:1, så sätter han nu ifråga om Jesus verkligen är Guds Son, Guds tilltal till människorna. Men Jesus behöver inte bevisa att han är den han är, vare sig då eller nu. När djävulen frestar Jesus för andra gången börjar han på samma sätt. Det är en taktik som fungerade när ormen frestade Eva, men som inte fungerar nu. Djävulen försöker inte med den i den tredje frestelsen.

v 3-4, av hela ditt hjärta, längtan/hunger

När frestaren i den första frestelsen ifrågasätter Jesus som Guds Son anspelar han på hur Gud gav manna i öknen till sina barn. Skulle han då inte göra det nu? Men Jesus låter sig inte luras. Varför gav Gud Israels barn i öknen? Jesus svarar med ett citat från 5 Mos 8:3 där Jesus stryker under att vi Guds barn lever av allt som utgår (observera tempus presens) från Guds mun. Däri ligger det väsentliga. Vi är beroende av att höra Gud tala till oss lika regelbundet som vi behöver äta.

v 5-7, av hela din själ, liv/ära

Den andra frestelsen handlar om liv. Enligt rabbinerna innebär den rätta tron att vi måste vara beredda att offra våra liv om Guds ära står på spel. Jesus uppmanas att visa sig beredd att offra sitt eget liv genom kasta sig ner från tempelplatsens yttersta utsprång. Det finns också texter som handlar om hur Gud skyddar sitt folk, som till exempel i 5 Mos 6-8 eller Ps 91. Gud har ju lovat att skydda de sina. Frestelsen kan förstås som ett dilemma. Om Jesus kastar sig ner för tempelplatsens yttersta utsprång visar han att han litar på Gud och Guds beskydd. Samtidigt blir Gud ärad i sitt tempel. Om han inte gör det kan man fråga sig om Jesus verkligen är beredd att offra sitt liv. Jesus svarar med att citera 5 Mos 6:16. Jesus ska offra sitt liv när den rätta tiden är inne.

v 8-10, av hela din kraft/makt

Den tredje frestelsen innebär att Jesus, lik Moses, får se alla riken i världen. Jesus erbjuds all makt i himlen och på jorden om han avfaller från Gud och tillber djävulen. Frestelsen består i att upprätta riket på sitt eget sätt. Men det var inte hans kallelse. Jesus visar att han älskar Gud av hela sin kraft, det vill säga med allt han äger och har, när han citerar från 5 Mos 6:13.

v 11

Berättelsen slutar med att änglarna betjänar Jesus. På grekiska heter det *diakoneo* och kan också förstås som att de gav honom mat, såsom de gett Israels barn manna i öknen.

4:12-25 Jesus börjar sin gärning

Temat för kap 2,3 och 4 är Guds Son. Jesus vet att Gud är hans far och att denne kommer att sörja för honom. På samma sätt kan vi veta att vi är Guds barn och att allt det vi behöver får vi av Gud. Jesus har bestått prövningen och visat att han tänker gå lydnadens och utblottelsens väg. Han tänker inte skaffa sig något eget rike på annat sätt än att ge sitt liv i tjänst. Nu är han färdig att börja sin offentliga gärning.

v 12-13

Matteus är mån om att framhäva sambandet med Johannes döparen. Döparen var ju i högsta grad en representant för det (gamla) förbundet. Matteus månar om att visa på samhörighet och kontinuitet. Jesus går in i (gamla) förbundet och fullbordar (nya) förbundet. Här sker en överlappning. När förbundet är fullbordat ska det ges vidare till hedningarna och vi kommer att se hur Jesus föregriper detta i de kommande kapitlen.

När Matteus börjar berätta om Jesu gärning börjar han med att tala om hur Jesus flyttar från Nasaret till Kapernaum.²⁹ Han är då mån om att tala om att Kapernaum faktiskt ligger i Sebulons och Naftalis område.

v 14-16

När han sagt det blir det naturligt att hänvisa till det profetiska ordet i Jesaja 9. Nu går ett ljus upp för hedningarna. Det är soluppgång! Detta är det sjätte reflexionscitatet i Matteusevangeliet. Jesus flyttade alltså till Kapernaum ”... för att det skulle uppfyllas ...”, som står hos profeten Jesaja 9:1 f:

Sebulons och Naftalis land, sjövägen, landet på andra sidan Jordan,
hedningarnas Galiléen – det folks som sitter i mörker skall se ett stort ljus, och
för dem som i dödens land och skugga skall ett ljus gå upp.

När Matteus återger profetian gör han det i tempus aoristus (förfluten tempusform) och säger därför att profetian nu, genom Jesu flyttning dit, faktiskt är uppfylld

v 17

Från den tiden började Jesus predika. Samma uttryck återfinns i 16:21. Från 4:17 till 16:20 talar Jesus om att omvända sig och ta emot himmelriket. Från 16:21 och framöver talar han om meningen med sitt lidande. På detta sätt strukturerar Matteus evangeliet i två delar, före och efter upptäckten att Jesus är Messias, Guds Son.

Himmelriket

Himmelriket är ett annat uttryck för Guds rike. Judarna uttalade aldrig namnet Gud, utan använde sig av omskrivningar. En sådan omskrivning var att tala om himmelen. Detta är samtidigt ytterligare ett belägg för att Matteus skrivit sin berättelse i första hand till judarna. Uttrycket himmelriket förekommer 32 gånger hos Matteus; 3:2,

---

²⁹ Detta skedde enligt Johannes i samband med ett bröllop i Kana, Galiléen, Joh 2.

Evangelium enligt Matteus

4:17, 5:3, 10, 19, 20, 7:21, 8:11, 10:7, 11:11, 12, 13:11, 24, 31 33, 44, 45, 47, 52, 16:19, 18:1, 3, 4, 23, 19:12, 14, 23, 20:1, 22:2, 23:13 och 25:1.

Det händer att uttrycket himmelriket betecknar hela det innehåll Jesus vill förmedla. Jesus talar aldrig om för oss vad uttrycket innehåller. Det förutsätt att åhörarna förstår det. För att vi ska förstå det ska vi konstatera

6. Ordet har ingen geografisk betydelse. Det betecknar det tillstånd som råder när Gud regerar.
7. I GT är hela jorden Guds och Israel en manifestation av detta. På Jesu tid förstod judarna Guds rike som den tid då alla folk lydde Guds lag, det vill säga torahn.
8. I himmelen sker Guds vilja fullkomligt. Jesus lär oss i bönen Fader vår att vi ska be att Guds vilja ska ske. Se här förklaringen till Luthers lilla katekes.
9. I Jesu förkunnelse personifieras riket i honom. Jesus kommer från himmelriket, förkunnar himmelriket och förmedlar himmelriket. Jesus är Messias.
10. Guds rike kommer vidare till oss genom Anden på Pingstdagen som utgjuts över allt kött. Nu är vi alla delaktiga i spridandet av himmelriket.
11. Jesus belyser himmelriket i ett särskilt tal, kap 13 och vad fullkomningen beträffar kallas det tusenårsriket.

v 18-22

Det var vanligt att unga män anslöt sig till någon skriftlärd och blev dennes lärjunge. De bestämde själva vem de ville följa. Men Matteus ger oss en annan bild. Han säger att det var Jesus som kallade sina lärjungar och att lärjungarna egentligen inte hade något val annat än att lyda. Det betyder att här finns ett nytt grundläggande mönster som består av två delar, kallelsen och lydningen.

Själv vill jag gärna se denna kallelse i ljuset av Jesu ord i Joh 6:63 där han säger att hans ord är ande och liv. När Jesus talar och hans ord träffar i mitt hjärta ger det mig ett val; nämligen att följa honom, något som annars skulle vara alltför svårt. Men när han talar ger han också nåden.

Deras kallelse är nu att låta sig utbildas till människofiskare. De hade lärt sig att laga sina nät (grekiska *katarizo*, ett ovanligt ord som återfinns i Ef 4:12 och Hebr 10:5) och nu skulle de lära sig att knyta samman människor i en ny gemenskap. Människor ska göras delaktiga i det nätverk som sprids med himmelriket. De förstod inte mycket av vad kallelsen innebär, men mycket av den undervisning som följer i kapitlen framöver behandlar den saken.

v 23-25

Här beskriver Matteus Jesu gärning som trefaldig. Den består av undervisning (grekisk *didasko*), förkunnelse (grekiska *kerysso*) och botandet av sjuka (grekiska *therapeuo*). Vi ska återkomma till dessa termer, i kommentaren till 5:2, 8:7 och 10:7.

Evangelium enligt Matteus

Vi ska också lägga märke till det svepande ordet om att Jesus botade sjukdomar och krämpor av alla slag. Jesu gärning beskrivs som allomfattande. På samma sätt talar Paulus i till exempel Ef 1:10 och Kol 1:13 ff .

Det finns också anledning för oss att komma tillbaka till hur Jesus botar sjuka. Tre fjärdedelar av alla underberättelserna består av botandet av sjuka. Detta intar en central plats i evangeliet. Vi kan redan nu läsa de allmänna utsagorna i Matt 4:23, 8:16, 9:35, 11:2, 12:15 14:13, 14:34, 15:29, 19:2, och 21:14.

v 25 avslutas med att mycket folk följde honom, ett uttryck som är vanligt hos Matteus, se 8:1, 10, 19, 9:9, 27. Vi skulle kunna gå från denna v till 8:1 och så få en direkt fortsättning, men vi ska först gå igenom det första, av fem, tal som Matteus återger.

Jesu förkunnelse däremot handlade om himmelriket och det är något som vi måste ha som en tolkningsnyckel för att kunna förstå kapitlen 5 – 7, den så kallade Bergspredikan som vi nu går över till

Kapitel 5-7, Bergspredikan

Bergspredikan

Som vi konstaterade i inledningen, sidan 11, är Matteusevangeliet uppbyggt kring fem stora teologiska tal. Dessa avslutas på samma sätt. ”När Jesus hade avslutat ...” Matt 7:28, 11:1,13:53, 19:1 och 26:1.

I den judekristna miljön var det vanligt att tala om triaden lagen – fromheten – livet. Omkring 200 f.Kr. levde den omtalade översteprästen Simon den Rättfärdige (Syrak 50:1-21) som menade att världen upprätthålls genom tre ting; nämligen genom lagen, gudstjänsten och gärningarna.³⁰ Det verkar som om Matteus haft med denna triad i sin redigering av Bergspredikan och då skulle vår uppställning kunna se ut på följande sätt:

- genom lagen (5:17-48)
- genom gudstjänsten (6:1-18)
- genom gärningarna (6:19-7:12)

Vi vet naturligtvis inte exakt hur Matteus tänkte sig upplägget av sin berättelse och därför går det att, i efterhand, strukturera evangeliet på många olika sätt. Michaels Green har i sin uppskattade kommentar delat in Bergspredikan på följande sätt:

Jesus talar om de kristnas

• karaktär	5:3-12
• influenser	5:13-16
• rättfärdighet	5:17-48
• fromhet	6:1-18
• motiv	6:19-34
• relationer	7:1-12
• helhjärtighet	7:13-27

I denna kommentar har jag valt att låta materialet falla tillbaka på judiska linjen. Det tycks mig uppenbart att Matteus som ju var jude, precis som Jesus, levde och använde sig av den traditionen. Han har dessutom valt att skriva sin berättelse för judekristna. Därför skulle jag vilja använda mig av vad som skulle kunna vara den ursprungliga strukturen av Bergspredikan. Det skulle kunna se ut som följande:

---

³⁰ Detta blev en vanlig föreställning inom judendomen som återfinns i den palestinska Talmud.

Evangelium enligt Matteus

- 5-7**   **DET FÖRSTA TALET: BERGSPREDIKAN**
- 5:1-16**   **Lärjungarnas situation nu och i Guds rike**
5:1-2 Inledning
5:3-12 Saligprisningarna
5:13-16 Ni när jordens salt
- 5:17-7:12**   **Hur ska lärjungarna fullgöra sin uppgift som ljus i världen?**
5:17-48 - genom Lagen
          5:17-20 Jesus och Lagen
          5:21-48 Sex exempel på den större rättfärdigheten
6:1-18 - genom gudstjänsten
          6:2-4 om allmosor
          6:5-15 om bönen
          6:16-18 om fasta
6:19-7:12 - genom gärningar
          6:19-24 Var har du ditt hjärta?
          6:25-34 Lita på Gud
          7:1-12 Våra relationer
- 7:13-29**   **Att bygga på klippan**
7:13-14 Den trånga porten
7:15-23 De falska profeterna
7:24-27 Liknelsen om de två husbyggarna
7:28-29 Avslutning

Frågan om strukturen är ingen oviktig fråga, eftersom Bergspredikan knappast hölls som ett enda tal, utan är sammansatt av Matteus och hans efterföljare. De har gett Bergspredikan denna struktur och genom att välja struktur kan vi få olika infallsvinklar eller perspektiv. Och då är vi inne på tolkningen av Bergspredikan. Vad ska vi säga om tolkningen den?

Michael Green berättar i sin kommentar om en exeget som redovisat 36 olika tolkningar av Bergspredikan. Somliga tolkar Bergspredikan utifrån ett social-etiskt perspektiv. Med det menar man att Jesus ger oss en mall för hur vi ska leva tills himmelriket bryter in till fullo och mallen förverkligas. Just därför menar andra att hela Bergspredikan är utopisk. Några förstår Bergspredikan som att den handlar om våra rätta attityder och hur dessa blir riktiga i ljuset av den judiska legalismen. Några andra hävdar att denna predikan är en enda stor botpredikan.

För att vi ska förstå Bergspredikan och för att den ska bli teologiskt rimlig, menar jag, att den beskriver himmelriket och livet där.

Från den tiden började Jesus predika och säga: ”Omvänd er ty himmelriket är nu här”.

Matt 4:17

Jesus vandrade omkring i hela Galiléen och undervisade i deras synagogor och predikade evangeliet om riket ...

Matt 4:23

Evangelium enligt Matteus

Vi har tidigare sett att det kan vara lämpligt att tala om del 1, som börjar med 4:17 och handlar om vad Jesus började göra och lära, och del 2, som börjar med 16:21 och talar om hans lidande, död och uppståndelse. Del 1 börjar därför med en predikan om himmelriket. Ytterligare ett skäl som talar för detta är Jesu ord om att vi ska vara fullkomliga, se 5:20 och 48.

Hur ska vi kunna leva efter detta? Det går naturligtvis inte om vi vore hänvisade till oss själva. Vi behöver ta emot Jesus i våra hjärtan, fyllas med hans Ande och leva det nya livet efter måttet av den tro som vi var och en har fått. Nyckeln till denna förståelse ger Jesus oss i 6:33.

Matteus inleder Bergspredikan med att berätta om hur skaror av människor samlas för att lyssna till Jesus, men Jesus går upp på berget och där talar han till sina lärjungar. Det som sker nu motsvaras av vad som hände när Moses gick upp på berget för att ta emot *Torahn*, Lagens tavlor. Det var en vanlig föreställning att berget, liksom öknen, var en plats för att möta Gud. Den föreställningen går också igen i 4:8 som Frestelsens berg, 5:1 Bergspredikans berg, 17:1 Förklaringsberget och i 28:18 när Jesus ger missionsbefallningen. Men parallellen här är när Moses går upp på Sinai för att ta emot lagen. Då gavs den mosaiska lagen och nu ges den messianska lagen som vi ska förstå som fullbordandet av den mosaiska. I v 25-48 presenteras detta med hjälp av ett kontrastschema. Jesus säger: ”Ni har hört att det är sagt till de gamle ... men jag säger er.” Här förbereder Matteus oss för den kommande konflikten mellan judar och kristna.

5:1-2 inledning

v 1-2

säger att Jesus satte sig ner och det är vad en rabbin gör när han ska tala auktoritativt. Jfr 23:2 f. Det finns också skäl att lägga märke till att Matteus talar till två sorters människor; nämligen alla de från Galiléén och Dekapolis och sina lärjungar, kanske bara de fyra som nämnts tidigare, Simon Petrus, Andreas, Jakob och Johannes. Saligprisningarna är riktade till dem. Sedan vidgas perspektivet och Bergspredikan avslutas med att han talat till alla.

Jesus uppträdde från början som lärare. Han tilltalades med samma tilltalsord som man använde ifråga om de skriftlärda, nämligen Rabbi. Det är hos oss översatt med Mästare.

Läromästaren

Det var som vi sett i kommentaren till 4:18-22 vanligt att unga män anslöt sig till en rabbin. Rabbinernas främsta uppgift var att undervisa. På grekiska heter undervisa *didasko* och ordet förekommer i 4:23, 5:2, 19, 7:29, 9:35, 11:1, 13:54, 21:23, 26:55. Läran som sådan heter *didache*, se 7:28 och 22:33, och blev just ett uttryck för den kristna läran. Denna är omvittnad av kyrkofäderna som en muntlig undervisning kallad för *regula fidei* eller *regula veritatis*, något jag ska återkomma till i ett senare sammanhang.

Evangelium enligt Matteus

Det finns yttre likheter mellan de skriftlärd och Jesus. Det finns stora likheter i deras sätt att undervisa, men också innehållsligt. Bergspredikan skulle kunna vara en rabbinisk utläggning, men det finns framför allt två avgörande skillnader. När hans predikan är avslutad heter det om folket att de var mycket förvånade och att han inte undervisade som deras skriftlärd, 7:28 f. Jag förstår det som att det var ”ande och liv” i hans undervisning som saknades hos de skriftlärd, se kommentaren till 4:18-22.

Det andra är att Jesus aldrig hänvisar till någon mänsklig auktoritet utan till sin egen person. Han lär om himmelriket. Han och hans lära kommer från Gud. Ni har hört att det är sagt till de äldste, MEN JAG säger er. Åhörarna tvingas ta ställning till hans person. På detta ställningstagande hänger vårt eviga väl.

Tomas Kroksmark, docent i pedagogik vid Göteborgs universitet, har skrivit boken *Didaskalos*. I den behandlar han undervisningsmetodik vid vår tideräknings början med särskild inriktning mot Jesu undervisningsmetodik. I det avslutande kapitlet av sin undersökning redogör han så för resultatet. I detta konstaterar han att Jesus förmedlade sin undervisning med minst femton olika metoder. Dessa kategoriseras i fyra huvudavdelningar. Den första kallar han ”undervisande metoder” och där använder sig Jesus av föreläsningar, skrivna texter, liknelser, berättelser, illustrationer och tystnad. Den andra avdelningen kallar han för ”interaktiva metoder”, d v s samtal, dialog, diskussion, frågor, motfrågor och svar. Den tredje kategorin består av ”aktivitetsmetodik” och de exempel som anges är visuell konkret/åskådningsundervisning, dramatik, förevisande metoder och projektmetoder. Slutligen talar han om ”övriga metoder” och anger då examination, programmerad undervisning och upprepningens metodik.³¹ Det är också värt att lägga märke till att Jesus aldrig uppträdde som läraren i ett västerländskt klassrum, även om det fanns sådana också på Jesu tid. När Beckham talar om de olika sätt på vilka vi lär skriver han:

One axiom of education has remained constant over the years: learning is processed through cognitive, affective and psychomotor experiences. Mankind learns from information, influences and experiences. Christians learn in one additional way: from revelation.³²

Eftersom Beckhams senare påstående kan verka provokativt på läsaren vill jag förtydliga det med ett kort citat från Kroksmark. Han skriver: ”Evangelisternas epistemologi kan beskrivas som dualistisk. Det finns en materiell och en andlig kunskap.”³³

---

³¹ Kroksmark 1996, sid 235.

³² Beckham 2000, sid 101.

³³ Kroksmark 1996, sid 166.

5:3-12 Saligprisningarna

v 3-12

Saligprisningarna blir till en programförklaring. I nio saligprisningar förklaras lärjungar saliga i ljuset av uppståndelsen. Det grekiska ordet *makarioi* är ett starkare än det svenska lyckliga. Det är närmast reserverat för det himmelska tillståndet. Saligprisningarna kan därför också förstås som en beskrivning av de första kristna. Jag menar att detta är nyckeln för att kunna förstå allt det Jesus predikar och undervisar om. Om du läser saligprisningen i omvänd ordning blir det lättare att förstå vad jag menar.

Beskrivningarna är inte godtyckligt valda, utan Matteus förutsätter att läsaren är väl bevandrad i Skrifterna. De tre första bygger på Jes 61:1-9.

1. Himmelriket ska ges till de fattiga i anden, då blir de saliga! Jes 61:1
2. Trösten ska ges till dem som sörjer, då blir de saliga! Jes 61:2
3. Landet ska ges till de ödmjuka, då blir de saliga! Jes 61:7

Det finns ett sammanhang mellan att vara fattig i anden och att ta emot himmelriket. Därför ska du aldrig beklaga dig då du sörjer, utan i stället tänka på Honom som är all trösts Gud, och så vidare.

Den tredje saligprisningen måste kommenteras särskilt eftersom såväl FB som Giertz valt att översätta det grekiska *ten gen* med jorden i stället för landet.

Saliga är de ödmjuka,
De skall ärva jorden

Så står det att läsa i FB. Men Jesus citerar här från Ps 37:11 som syftar på de ”ödmjuka”, ”fromma” judarna, se också v 3, 9, 22, 29 och 34. De som också kallas för ”de stilla” i landet. Det är visserligen riktigt att det grekiska ordet *ge* kan översättas både med landet och med jorden. Men det hebreiska ordet *eretz* kan inte översättas på annat sätt än med landet med stort L, det vill säga Israels land, se 2:20.³⁴ Längtan efter landet Israel, där allt ska bli bra, är så stark inom det judiska folket att den utgör en grundbult i den judiska identiteten. Löftena om Landet gavs redan till Abram, 1 Mos 15:18-21.

Hur kommer det sig då att FB och Giertz översatt med jorden? Det kan bero på ett förändligande av ursprungliga utsagorna. Jesus kom inte som en politisk befriare, utan för att frälsa oss från Synden och leda oss till Himlen. Men vad betyder då denna saligprisning? Och är det fortfarande inte så att Matteus skriver till judar och judekristna som känner Skriften och längtar efter en politisk befrielse?

Valet att översätta *ten gen* till jorden kan också bero på vad som kommit att kallas för ersättningsteologin. Det betyder att kyrkan ersatt det gamla Israel och blivit det nya

---

³⁴ Matt 2:20 och 21 visar tydligt att här åsyftas Israels land. Men enligt Jewish New Testament (JNT) finns ytterligare fyra ställen i detta evangelium där Israels land åsyftas. Det framgår nämligen att 24:30 är ett citat från Sak 12:10 och 14. De övriga tre ställena är 5:13, 10:34 och 27:45 där JNY menar att själva sammanhanget visar att det syftar på Landet.

Evangelium enligt Matteus

Israel. Det blev då också en naturlig följd att betrakta judarna som svikare av förbundet och som gudsmördare. Jag menar att detta är tillräckligt för att undvika den översättningen och för att träda upp emot den. Det är väl också uppenbart att Matteus knappast menade att kyrkan skulle ersätta Israel även om utvecklingen skulle komma att gå åt det hållet. Då kvarstår bara alternativet att tro det Jesus säger. I våra dagar ökar våldsspiralen när israeler och palestinier terroriserar varandra. Ingen av dem kommer att med vapen kunna besätta landet. Jesus säger att de ödmjuka ska ärva, det vill säga för intet få, Landet. Det var så det gick till 1948 och så kan det bli ännu en gång.

Jesaja 61 och liknande profetior hos Jesaja, till exempel 29:18 f och 35:5 f, var centrala texter för de första kristna. De handlar om den kommande frälsningen och vi kan dra den slutsatsen att Jesus menar att de första lärjungarna utgör början på denna tid. De utgör ur -cellen, början av det folk som redan här och nu lever i frälsningen.

I den fortsatta läsningen av Matteus, kap 8-9, kommer vi att möta många tecken och under som pekar åt samma håll, nämligen att himmelriket har kommit och börjat sprida sig runt jorden. Det vill säga att kap 5-7 är programförklaringen och kap 8-9 är bevisföringen. Se också inramningen av detta resonemang i 4:23 och 9:35. Jämför också med Luk 4:16-30 där Jesus håller sin inträdespredikan i Nasareth. Detta är närmast ett parallellställe till Matt 5-9. I Luk 4 citerar Jesus Jes 61 och menar att i samma stund fullbordas profetian.

Nu går vi vidare till de följande saligprisningarna.

4. Rättfärdigheten (grekiska *dikaiosyne* syftar här enligt min förståelse på Guds rättfärdighet) ska ges till dem som hungrar efter den och då blir de saliga. (2 Petr 3:13, Amos 8:11f)
5. Barmhärtigheten ska ges till som är barmhärtiga och då blir de saliga.
6. Vem ska få se Gud? Jo, de renhjärtade och då blir de saliga. (Ps 24:3f, 42:3)
7. Vilka är Guds barn/söner (grekiska *hyioi theou*)? Jo, de som skapar fred (hebreiska *shalom*, grekiska *eirene*) och då blir de saliga.
8. Himmelriket tillhör dem som blir förföljda för rättfärdighetens skull och då blir de saliga.
9. De ska få lön i himmelen när de hånas och förföljs och så bli saliga.

Jesus har kommit för att förmedla allt detta. Du ska inte förstå dessa saligprisningar som vore de riktade till nio olika grupper av människor. Nej, snarare är de synonyma.

Det är inte ovanligt med saligprisningar inom den judiska tron. De var av två slag. Först de etiska som var kopplade till människors levnadssätt, till deras laglydnad, som till exempel Ps 1:1 f. Det andra slaget är kopplade till livet efter döden och hade blivit vanliga under den intertestamentala tiden, från 400 f. Kr och framåt. Matteus har knutit an till båda slagen, så att de är både uppmanar till en god livsstil, men också tröstar inför evigheten. Jämför denna tanke med resonemanget att saligprisningar beskriver lärjungarnas situation här och nu. De lever i denna världen, men inte av denna världen, se Joh 17:15 f.

Jesus har närmast chockerat sina lärjungar genom att vara så radikal. Saligprisningarna strider mot all mänsklig erfarenhet. Men vi kommer att se mer av

Evangelium enligt Matteus

---

denna pedagogik i avsnittet om antiteserna i 5:21-48. Lösningen på motsättningarna mellan jorden och himlen, mellan människornas (o-)förmåga och Guds krav finner jag i Matt 6:33, där den Gud som kräver allt av oss också skänker allt till oss.

Innan vi går vidare för att studera hur lärjungarna ska förvekliga sin kallelse i världen ska vi bara rätt förvissa oss om att vi förstår bilderna av lärjungarna som salt på jorden och ljus i världen.

5:13-16 Ni är jordens salt och världens ljus

v 13-14

fungerar som en övergång till fortsättningen. De lärjungar Jesus talar till ska fullgöra sin uppgift genom sitt sätt att leva. Bilden av saltet är något dunkel, men torde syfta till att det salt som lärjungarna och deras liv är hindrar förruttnelsens utbredning. Det är den tanken som ligger bakom orden i 2 Tess 2:6

Det kan också vara så att denna bild syftar särskilt på de lärjungar Jesus talar till. De är salt i Landet snarare än på jorden. Se not ³⁴.

Det betyder att Jesus här talar i två faser. Den första fasen är att lärjungarna är saltet i det judiska folket och i den andra fasen det ljus som ska lysa upp hedningarnas tillvaro.³⁵ I Jes 42:6 och 49:6 liknas Herrens Tjänare vid ett ”ljus för hednafolken”. Herren och lärjungarna ska med andra ord visa vägen till Gud för hedningarna.

v 15-16

Det är de goda gärningarna som förmedlar ljuset. Däremot kommer inte ljuset från de goda gärningarna. Djupast sett, menar den judiska tron, kommer ljuset av att man lyder *Torahn*. Hedningarna kommer att se och förstå att ett liv enligt lagen för med sig välsignelser. Detta är lika säkert som att en stad, närmare bestämt staden Zafed, som ligger på ett berg inte kan döljas. Så sant som att den kan ses kommer hedningarna att se de goda gärningarna och ”prisa er Fader i himlen”.

Vi ska nu övergå till frågan om hur lärjungarna ska fullgöra sin uppgift som salt i Israel och som ljus i världen? Låt oss först se vad Jesus har att säga om den judiska triaden lagen, gudstjänsten och gärningarna. Matteus tar avstamp i en judisk disposition som då kommer att se ut som nedan och som vi ska följa.

- a) genom Lagen, 5:17-48
- b) genom gudstjänsten, 6:1-18
- c) genom gärningarna, 6:19-7:12

---

³⁵ 4 Mos 18:19 och 2 Krön 13:5 talar om saltförbundet, det vill säga att förbundet ska bevaras. Det skulle då vara lärjungarnas uppgift att bevara det förbund Gud ingått med Abram.

5:17-48 Genom Lagen

Vi delar upp denna text i två delar, först v 17-20 som talar först om lagens giltighet och sedan v 21-48 där vi får sex exempel på hur Lagen ska förstås. Jag kommer inte här att fördjupa mig i lagen som sådan, utan spara den utförligare redogörelsen tills vi behandlar Galaterbrevet. Här tar vi bara upp sådant som är nödvändigt för förståelsen. Det hebreiska ordet *Torah*, på grekiska *nomos* översätts dessvärre med det svenska ordet *lagen*, i brist på bättre ord. Det judiska begreppet *Torahn* har litet att göra med det västerländska ordet lag. *Torahn* är ”allt som utgår ur Guds mun”. Det är den undervisning som kommer från Gud och i den meningen kan vi säga att Hans ord är lag. Det är muntligt, skriftligt och det är tradition. *Torahn* kan vara hela Skriften, se vidare not 38. Den kan vara de fem Moseböckerna eller sammanfattas i de tio orden som i 2 Mos 20. Vi kallar dem för de tio budorden. Enligt judiskt sätt att betrakta dessa ord är detta fel. De säger att det första ordet är lyder:

Och Gud talade alla dessa ord: Jag är Herren, din Gud, som har fört dig ut ur Egyptens land, ur trädhuset.

2 Mos 20:1 f

Det betyder att orden börjar med evangelium. Det är evangeliet som ger motiverar och ger kraft till de följande orden.

Torahns syfte är inte att åstadkomma överträdelser, synd, skuld eller straff, utan att beskydda folket, visa Guds vilja och lära människorna att vandra efter den. *Torahn* är för judarna uteslutande något positivt. *Torahn* är given till det judiska folket. Eftersom Jesus kom till det judiska folket och eftersom Matteus skrev till judar blir naturligtvis förhållandet till *Torahn* avgörande.³⁶

Problemet är att Jesu förkunnelse innebär ett paradigmskifte. Jesus utgår från en annan värld än vår, från himmelriket. Men eftersom de skriftlärda inte kan förstå det och inte kan bejaka Jesus kom de att betrakta honom som vilken rabbin som helst och för de skriftlärde blir därför allt en fråga om hur *Torahn* ska tolkas. De ansåg dessutom, eftersom de hade traditionen på sin sida, att de själva var bättre skickade än Jesus att tolka lagen. Här finns med andra ord själva konflikten. Därför är det angeläget för Matteus att redan från början visa att denna motsättning å ena sidan är skenbar och å andra sidan att visa Jesu företräde. Motsättningen går med andra ord betydligt djupare än att bara handla om olika tolkningar. I vår första del, 5:17-20, finner vi fyra stycken utsagor av Jesus som visar den samstämmighet som finns mellan de skriftlärda och honom. Vi ska behandla varje utsaga för sig, vers för vers.

---

³⁶ Det är viktigt för oss som är hedningar att förstå att vi aldrig haft kallelsen att göra lagen. Det liv vi kallats att leva är det som Jesus gav till oss. Bergspredikan måste därför förstås av oss på ett annat sätt än de första åhörarna kunde göra. De första åhörarna fick höra vad de skulle göra, lärjungarna upptäckte att det handlade om det nya liv Jesus ger till oss och vi förstår att det handlar om vad Jesus gjort för oss och att vi bara kan leva i hans kraft.

5:17-20, Jesus och Lagen

v 17, utsaga 1. *Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att fullborda.*

De första kristna anklagades för att feltolka eller rent av upphäva *Torahn*. Den anklagelsen blir synlig i Jesu diskussion med de skriftlärd och fariséerna. I Matt 12:1-15 gäller det sabbatsbudet och i 15:1-20 om renhetslagarna. Lagen hade en unik ställning bland judarna. Det fanns till och med de som menade att Gud hade skapat Lagen innan Han skapade världen, Ordspr 8 och Jesus Syraks bok 24 kallad Visheten.

Och enligt den judiska läran ansågs det också möjligt att hålla Lagen. Rabbinerna menade att Gud ser till människans goda vilja och att Han ger oss förlåtelsen när vi felar. Detta är också en vanlig uppfattning bland många kristna. Den sanna kristendomen lär emellertid inte att Gud ser till vår goda vilja, utan Han ser till Jesus och dennes verk, något som finns anledning att komma tillbaka till senare.

Som du ser svävar Jesus inte på målet när det gäller *Torahns* giltighet, jfr Matt 23:2 f. Jesus framstår i vår första utsaga som en ortodox jude. Men samtidigt säger Jesus något annat. Han säger att han kommit för att fullborda lagen. Här finns en intressant jämförelse med orden i Matt 10:34. Dessa två ord är uppbyggda på samma sätt. Jesus säger, ”tro inte att jag har kommit för att ...” och de båda ställena ska förstås tillsammans. Jesus kommer för att fullborda lagen och därmed blir en del av den överflödiga och det ska stå en strid om detta. Men, återigen, det handlar här om den gamla tidsålders slut och om hur den nya bryter in. Det betyder inte att etiken och moralen förkastas, bara att Jesus har uppfyllt allt och att vi nu går i hans fotspår.³⁷

v 18, utsaga 2. *Amen säger jag er: Innan himmel och jord förgår, skall inte en enda bokstav, inte en prick i lagen förgå, förrän allt har skett.*

Här stryker Jesus under att *Torahn* ska gälla till tidens slut. Detta är lite knepigt för en jude att lagen ska ha ett slut, eftersom många menade att Lagen är evig. När Jesus här talar om lagen syftar han på hela Skriften, det vill säga de 39 böckerna. I sak betyder det att *Torahn* skall gälla i denna tidsålder. Jesus stryker under att inte den minsta bokstav, hebreiska *jod*, grekiska *iota*, av lagen kan ogiltigförklaras.

I 24:34 formulerar Jesus sig något annorlunda. Han säger: ”Himmel och jord skall förgå, men mina ord skall aldrig förgå.” Normalt sett är vi inte rädda för att gå på jorden, trots att den inte är säker. Det har hänt förr att jorden har öppnat sig och människor slukats upp av den, 4 Mos 16:30 ff. Men Jesu ord är säkrare än marken vi går på. *Torahn* skall gälla i hela denna tidsålder, men Jesu egna ord ska gälla också i den tillkommande tidsåldern. Det är oerhörda påståenden.

Nu står det klart att lagen är giltig till tidens slut och att den gäller i minsta detalj. Detta stryks under på nytt i nästa utsaga som dessutom talar om vikten av att lära människorna så.

---

³⁷ Jämför med Paulus resonemang i Rom 8:4.

Evangelium enligt Matteus

---

v 19, utsaga 3. *Den som därför upphäver ett av dessa minsta bud och lär människorna så, han skall kallas den minste i himmelriket. Men den som håller dem och lär människorna dem, han skall kallas stor i himmelriket.*

Enligt en skriftlärdd beräkning från 200 e.Kr innehåller lagen 613 bud, 365 förbud och 248 påbud. Det fanns två rabbiniska skolor vid den här tiden. Den ena leddes av rabbinen Shammai som höll sig strikt till bokstaven och ofta var mycket oresonlig. Den andra av rabbinen Hillel som hade en mer förlåtande attityd och därför betraktades som liberal.³⁸ De första kristna, som var judar, var väl medvetna om sin judiska plikt och det framgår till exempel av orden i Matt 8:4 och 17:27. Men Jesus är här mer strikt än Shammai.

v 20, utsaga 4. *Jag säger er att om er rättfärdighet inte går långt utöver de skriftlärddas och fariséernas, skall ni inte komma in i himmelriket.*

Jesus använder stora ord om sig själv. ”Jag säger er ...” Hela nästa avsnitt, 5:21-48, präglas av denna attityd. Vers 20 blir därför en brygga över till det. Rabbinerna hade försökt lösa detta genom att hjälpa till med ännu fler bud och förordningar. Så gör inte Jesus, trots att han i och för sig ytterligare kommer att inskräpa vikten av att hålla alla bud. Han har en annan lösning som är mer förlåtande än Hillels.

5:21-48, sex exempel på den större rättfärdigheten

Här följer så sex exempel på hur Jesus skärper buden med hjälp av sex antiteser. Jesus har redan sagt hur viktiga buden är. Här gäller det att se upp av åtminstone två skäl. Enligt min mening förskjuts tonvikten i det följande från budens vikt till människans förpliktelse. Vi får följaktligen här sex exempel på hur människa ska bära sig åt för att hålla buden. Samtidigt ska vi inte tro att Jesus med dessa ord nytolkar eller upprättar nya lagar. Låt oss ta oss an vart och ett av de sex exemplen.

Exempel 1, v 21-26 om mord

v 21 går tillbaka till 2 Mos 20:13 och dess utläggning i 3 Mos 24:17. Jesus utsträcker ordet om att döda till att gälla också vrede i allmänhet. Gud ser nämligen till hjärtat. Det räcker inte med att iaktta budordens bokstav, utan du måste förstå dess intention.

v 22

Det här budordet, liksom övriga, faller tillbaka på skapelsen. Just detta bud återfinns redan i 1 Mos 9:5b och skälet till att vi inte skapa dräpa är att människan är skapade till Guds avbild. Att dräpa sin medmänniska är därför detsamma som att dräpa Gud.³⁹

---

³⁸ Torahn gavs muntligt till Moses och profeterna. Den skrevs ner i Skrifterna, men utlades också av de skriftlärda. Även deras ord kunde gälla som torah, som Guds Ord. Denna muntliga tradition, som kallas de äldstes stadgar, skrevs senare ner och fick namnet Mishna, ungefär 200 e.Kr. Den bestod av cirka 800 sidor text. Det är sannolikt om dessa Jesus uttalar sig i Matt 15 och 23. Senare samlades olika översättningar och tolkningar i samlingsverk, Talmud. Den Jerusalemiska Talmud består av 12 volymer och den Babyloniska Talmud av inte mindre än 60 volymer.

³⁹ Lär gärna Dag Sandahls *Jesus* och kapitlet om hedersmordet på Fadime Sahindal, sid 134 ff.

Evangelium enligt Matteus

Här talas också om det brinnande Gehenna, hebreiska *ge hinnom*. Gehenna var namnet på Jerusalems sophög. Där brann det för jättan. Jesus använder med andra ord bildspråk. Föreställningen om ett brinnande helvete, i bokstavlig mening, kommer från den grekiska mytologin och särskilt från Dantes Inferno. Men då är vi framme vid högmedeltiden, omkring 1300 e. Kr. Emellertid saknas inte underlag i Skrifterna. I 5 Mos 32:22 och 2 Sam 22:8-13 finns liknande tankar, men också där har vi att göra med bildspråk. Det är emellertid inte möjligt att avfärda dessa bilder, eftersom bilder alltid försöker säga oss något. Om någon lär att det inte finns något helvete grundar det sig snarare på en önske-teologi än Bibeln.

v 23-25

Här ger Jesus i stället en positiv klang åt budet. Om någon annan har något emot dig, så gå och tala med honom. När Jesus här talar om broder, domstol och gåva till altaret förstår vi att den första kristna församlingen levde i den judiska miljön. Vi förstår också hur såväl judar som de första kristna höll ihop gudstjänst och liv. Det blir även tydligt av sådana citat som återfinns i Matt 9:13 och 12:7. Det kan vara värt att här tala om att i Mishna (Yoma 8:9) finns en utläggning i samband med den stora försoningsdagen. Där sägs att försoningsdagen bringar förlåtelse för alla de synder vi gör mot Gud, men de synder vi gör mot varandra är vi pliktiga att själva reda ut.

Men vi kan också förstå att Matteus-texten byggts på under flera skeden, eftersom det talas om två män som är på väg (mot himlen). Det står ju: ”när du är med honom på vägen”. När vi läser samma ord Luk 12:57-59 står orden insatta i ett eskatologiskt sammanhang. Men hos Matteus har ordet etisk betydelse. När Matteus talar om fängelsestraff förstår vi att här och där (av senare datum) riktar han sig också till hedningar. Judarna hade nämligen inte fängelsestraff. Vi kan med andra ord läsa Matteus även om vi inte är judar. Men det kräver lite mer av gammaltestamentliga insikter än till exempel Markus eller Lukas.

Exempel 2, v 27-30 om äktenskapsbrott.

Också detta ord är hämtat från de tio orden, 2 Mos 20:14. Den bibliska synen är patriarkalisk, vilket betyder att den gifta kvinnan betraktades som sin mans tillhörighet. Att ha sexuellt umgänge med en kvinna som är gift med någon annan är med andra ord att stjäla, att bryta sönder ett äktenskap, en kränkning mot hennes man. Längre ner i dekalogen, 2 Mos 20:17, står det: ”Du skall inte ha begärelse till din nästas hustru.” Det finns därför de som menar, som shammaiskolan, att det är en skillnad mellan att begå äktenskapsbrott och att ha begärelse. Shammai tolkade allting bokstavligt och menade därför att det är först när handlingen äger rum som brottet äger rum. Hillel, däremot, som var mer liberal, menade att människan innerst inne hade goda avsikter och därför var han generös med förlåtelsen och kunde överse såväl lusta som äktenskapsbrott.

De ord som de kommer från Jesus mun här blir därför i sig en provokation mot såväl Shammai som Hillel. Detta mönster upprepas i de följande exemplen.

Exempel 3, v 31-32 om skilsmässa.

Bakgrunden här utgörs av 5 Mos 24:1. Det är naturligtvis stötande för oss att det faktiskt står i *Torahn* att en man kan skilja sig från sin hustru om han har ”kommit på henne med något oanständigt” (FB) eller ”funnit något som väcker hans avsmak”

Evangelium enligt Matteus

(BIBEL 2000). Det här var också ett vagt uttryck vars tolkning diskuterades redan på Jesu tid. Shammai menade att endast något moraliskt oanständigt kunde vara skäl nog för en skilsmässa. Hillel däremot menade att detta var en gummiparagraf så att det i och för sig (teoretiskt) kunde räcka med att en hustru brände vid maten. Den kände rabbinen Akiba (d 135 e.Kr) gick på den senare linjen. Det kunde räcka med att mannen funnit en kvinna som var vackrare än hans egen hustru som skäl för skilsmässa. Skilsmässobrevet infördes sannolikt för att ingen allt för lättvindigt skulle kunna förskjuta sin hustru. En skilsmässa skulle genomföras på ett riktigt sätt, vilket var till kvinnans fördel. Det är viktigt att komma ihåg att kvinnan betraktades som någons ägodel. Därför vågade ingen man ta henne till sig. Men genom skilsmässobrevet kunde hon visa att hon var riktigt skild och därmed fri att gifta om sig. Notisen om hur Josef ville skilja sig från Maria ska läsas mot denna bakgrund, Matt 1:19.

Vad säger då Jesus? Jesus företräder här en strängare linje än både Shammai och Hillel. Jesus menar att man och hustru ska leva tillsammans tills döden skiljer dem åt, 1 Mos 2:24, Matt 19:5-8. Han gör aldrig avkall på denna Guds ideala vilja. Inte heller ska frågor om skilsmässor, som alltid har ägt rum och alltid kommer att göra det, avgöras av någons godtyckliga tolkning. Man får inte kasta begärande blickar och man får inte söka efter förevändningar för en skilsmässa. Att Jesus verkligen var så sträng bekräftas av lärjungarnas reaktion i Matt 19:10. Men vad då med ordet om skilsmässobrev i v 31? Jesus svarar själv i 19:7-9.

De sade till honom: Varför har då Mose befallt att mannen skall ge hustrun ett skilsmässobrev och skicka bort henne? Han svarade: Därför att era hjärtan är så hårda tillät Mose er att skiljas från era hustrur, men från början var det inte så. Jag säger er: Den som skiljer sig från sin hustru av något annat skäl än otukt och gifter sig med en annan, han begår äktenskapsbrott.

Jesus kommer här med två utsagor. Den senare, ”den som gifter sig med en fränskild kvinna begår äktenskapsbrott” ska vi skjuta upp till 19:1-12 och 1 Kor 7:11. Men den förra utsagan, ”var och en som skiljer sig från sin hustru av något annat skäl än otukt”, grekiska *porneia*, ska vi behandla här. Samma utsaga fanns i vår text, v 32. Vad menas då med ”otukt”?

Det faktum att Matteus i 15:19 skiljer mellan ”äktenskapsbrott” och ”otukt” visar att de inte är synonyma. Det är inte troligt att otukt gäller opassande sexuellt beteende i största allmänhet, eftersom Jesus tidigare sagt att det är olämpligt redan att se med begär på en annans kvinna. Men när vi läser om de hänsyn de första kristna skulle visa i Apg 15:20, 29 får vi hjälp. Här talas om de fyra hänsyn man skulle ta till de judekristna och deras förståelse *Torahn*. Dessa fyra är alla hämtade från 3 Mos 17-18. I 18:6-18 talas om äktenskap inom förbjudna led. Ett sådant äktenskap är inget riktigt äktenskap. Det är att leva i otukt och ett sådant äktenskap måste lösas upp. Så länge de flesta inom församlingen var judar var problemet inte särskilt stort, men när hedningarna började komma till tro hände det allt oftare att nyomvända hedningar ibland var gifta med nära släktingar, som till exempel var fallet i 1 Kor 5:1ff.⁴⁰

---

⁴⁰ Se här kommentaren i Bibel 2000

Evangelium enligt Matteus

Kyrkofadern Chrysostomos (344-407 e.Kr) kombinerar i en av sina predikningar tankarna i saligprisningarna med äktenskapet:

For he that is meek, and a peacemaker, and poor in spirit, and merciful, how shall he cast out his wife? He that is used to reconcile others, how shall he be at variance with her who is his own?

Exempel 4, v 33-37 om att svära eder.

Bakgrunden här är inte något exakt citat, utan snarast en parafrasering av 2 Mos 20:7 och 3 Mos 19:12. Mose lag föreskriver att det bara är vid Guds namn som det är möjligt att svära, 5 Mos 6:13, 10:20. I intertestamental tid var det mycket vanligt att svära eder, som det talas om i till exempel Syr 23:7-11, men i den messianska tidens församling är alla eder överflödiga eftersom alla talar sanning och går att lita på.

Det var vanligt att diskutera frågan om eder och deras giltighet. Fanns det tillfällen då man kunde bryta en ed? Jesu ger sig visserligen in i diskussionen genom att hänvisa till himlen och jorden, (Jes 66:1), och den store Konungen stad (Ps 48:3), men ger genom det fjärde exemplet prov på människans maktlöshet. Du ska inte svära vid ditt huvud. Du kan ju inte ens hålla reda på hur många hårstrån du har. Den polemik Jesus utövar här blir meningsfull när vi tänker på hur samtidens diskussioner löpte. Vad spelar det för roll, menar Jesus, hur vi svär om vi inte kan lita på varandra?

Många forskare menar att ordet i Jak 5:12 skrevs innan vårt i Matt 5:33-37. I sådana fall betyder det att förbudet mot att svära eder, som inte återfinns i Jak 5:12, har kommit in senare i kyrkan, när kyrkan kom att bryta med den judiska tron. Matt 23:16-22 är då också insatt i en sådan utveckling.⁴¹

Exempel 5, v 38-42 om hämnd

Lagen om lika vedergällning möter vi först inom andra kulturer, till exempel hos amoriterkungen Hammurabi, (omkring 1790-1750 f. Kr) i Babylonien. Men lagen finns också i 2 Mos 21:23 f, 3 Mos 24:19 f och 5 Mos 19:21. Det är viktigt att ha klart för sig att denna lag är juridisk. Den handlar inte om vedergällning, hämnd eller om hur vi ska bete oss emot varandra, utan om straff. Och ordet säger att straffet aldrig får överträffa brottet. Det ligger i den mänskliga naturen att hämnas, se till exempel 1 Mos 4:24, men Gud sätter här en gräns för detta.

På Jesu tid tillämpades denna lag, 4 Mos 35:31, bara i fråga om överlagt mord. I andra fall var det vanligast att man köpte sig fri genom att betala böter. Det fanns dock vissa konservativa riktningar inom judendomen som ville hävda den mer bokstavliga inriktningen. Det är mot dem Jesus polemiserar.

En kristen människa ska i stället sträva efter att avstå från vedergällning. Även detta för Paulus vidare, till exempel i 1 Kor 6:1-8. Tanken, som den kommer fram här hos Matteus, är att när himmelriket kommit, behövs över huvud inga rättsprocesser. Och vi ska ju leva i det nya riket! Det som händer i detta vårt avsnitt är i stället att hela tankegången vänder till positiva möjligheter genom att visa hur det är i himmelriket.

---

⁴¹ I sammanhanget kan också Apg 18:18 och 21:23 ff vara relevanta.

Evangelium enligt Matteus

Så följer fem exempel: Vänd andra kinden åt honom, låt honom få din mantel, gå två mil med honom, ge åt den som ber dig och vänd dig inte bort.

Här finns ett viktigt tillägg att göra. Det är sannolikt att vi här ser ett förtalmudiskt stadium. Den judiska Talmud strävade efter att göra alla bud och förordningar så praktiska som möjligt. Detta kan ses som ett bidrag, men samtidigt, och det är nog allra viktigast, ska vi inte tro att vare sig Jesus eller Matteus hade för avsikt att göra Mose lag mer tillämplig. De vill i stället få oss att förstå vad det är att leva i himmelriket och vandra efter dess lagar. Jesus avvisar i och med detta varje tanke på vedergällning, samtidigt som han bejakar allt det som skriver i *Torahn*.

Försoningen

Försoning heter på grekiska *katalassein* och skulle kunna översättas med förlikning, jämför Matt 5:24.

Gud skapade människan till sin avbild och Hans vilja är att vi också ska vara det. Den skuld som vi (Adam är här en prototyp) ådragit oss är oändlig och kan inte betalas tillbaka. Det återstår bara för människan att dö.

Genom en enda människa kom synden in i världen och genom synden döden, och så kom döden över alla människor, eftersom alla har syndat.

Rom 5:12

I det gamla förbundet fick folket emellertid förlåtelse genom att ständigt bära fram olika slag av syndoffer. Ett sådant tillfälle är den stora försoningsdagen och det som sker med syndabocken, 3 Mos 16. Det här var ett sätt att skjuta upp skulden till den dag då Gud själv skulle åtgärda den genom att offra ett fullkomligt och slutgiltigt offer för vår skull.

Gud blir människa i Jesus Kristus och kommer över på vår sida. Han är ”den som skulle komma” och sida vid sida med oss ”uppfyller han all rättfärdighet”. Gud har genom *Torahn* ställt två krav, dels att Hans ord åtlyds och dels att den som bryter mot det straffas med döden.

När Jesus (som är den siste Adam, enligt 1 Kor 15:45) kommer till oss uppfylls båda Guds krav. Jesus fullbordar Lagen, men han straffas också med döden. Jesus Kristus har inte bara, genom sin död försonat oss med Gud, utan också tagit på sig Lagens strängaste straff. Jesus dog på Golgata kors och därmed är Lagen uppfylld i alla stycken och försoning har ägt rum, enligt Rom 5:10a.

Vi blev försonade med Gud genom hans sons död

Detta var något som var svårt, ja, omöjligt för lärjungarna att begripa. Om Jesus sagt detta klart och tydligt skulle de inte ha trott på honom. Vändpunkten kommer i Matt 16:16 ff då Petrus som den förste bekänner att Jesus är Messias. Petrus är senare mån om att tala om för oss att Gud redan från början bestämt om Jesus att han skulle lida och dö för att försona oss med sig, 1 Petr 1:20 f. Det var hans uppgift här på jorden.

Evangelium enligt Matteus

Detta är förutsagt genom en mängd gammaltestamentliga profetior. En av de tydligaste är Jes 52:13-53:12, den fjärde sången om den lidande Tjänaren.

Jesus är den överstepräst som offerar och samtidigt själv är offret. Han offerar (bär fram) sig själv. Jesus bekräftar också själv detta när han instiftar nattvarden i 26:28. Han säger då: ”Detta är mitt blod, förbundsblodet, som blir utgjutet för många till syndernas förlåtelse.” Paulus talar tydligt om detta i 2 Kor 5:19-21.

Om Gud gjort detta för oss och gett oss frälsningen som en gåva, hur mycket mer ska Han då inte göra allt för att fullborda sin vilja med oss?!

Hur mycket säkrare skall vi då inte bli frälsta genom hans liv, när vi nu är försonade.

Rom 5:10b

Det är detta Paulus har i sinnet när han skriver i Fil 1:6:

Jag är övertygad om att han som har börjat ett gott verk i er också skall fullborda det intill Kristi Jesu dag.

Detta får var tillräckligt om försoningen i det här sammanhanget.

v 41 talar om att gå två mil av det skälet att den romerska överheten hade befogenheter att tvinga judiska medborgare att vara behjälpliga upp till en mil. Jesus bjuder på detta.

Exempel 6, v 43-48 om kärleken till nästan

Budet om att älska sin nästa återfinns i 3 Mos 19:18. Dessa ord står att läsa precis mitt i Skriften. En rabbin menar att så är fallet därför att detta budord är navet i den judiska tron. Vi noterar dock att budet om att hata sin fiende faktiskt inte finns i Skrifterna. Däremot finns det i till exempel esséernas skrifter. Detta är ett exempel på att *Torahns* gränser inte alltid är liktydiga med det skrivna ordet, utan att det också finns en muntlig tradition. Det Jesus här vänder sig emot är ett nedärvt tankemönster. I Skrifterna talas ibland nedsättande om dem som står utanför eller mot förbundet. Det är inte då fråga om personliga fiender, utan om Guds fiender. I vårt avsnitt kan vi dock se att det syftar på dem som ”förföljer er”, men inte ens mot dem ska de kristna hysa agg. Tvärtom! Antitesen här är att älska era ovänner och att be för dem som förföljer er. Evangelisten knyter an till de sistnämnda saligprisningarna som hade samma tema.

Matteus jämför oss med Gud, eftersom vi är Guds barn. Den jämförelsen kulminerar i v 48: ”Var alltså fullkomliga, såsom er Fader i himmelen är fullkomlig.” Detta ska förstås som en yttersta skärpning av Lagen och inte (utan vidare) jämföras med den allmänna semitiska bakgrunden. Enligt judisk tro, i synnerhet esséernas, kunde en människa vara fullkomlig. Fullkomlig betyder för dem snarast hel, harmonisk eller odelad. Det handlar inte om att människan kan vara syndfri, utan om att hennes hjärta och kärlek till Gud ska vara odelad. Frågan om att vara fullkomlig återkommer i berättelsen om den rike ynglingen i kap 19:16-22.

6:1-18 Genom gudstjänsten

Det avsnitt som nu följer handlar om vårt förhållande till Gud eller om den rätta gudstjänsten, och grundtanken är enkel: gudstjänsten ska ske inför Gud och inte inför människor. Matteus motiverar detta på två sätt. Först säger han att vår himmelske Fader är och verkar i ”det fördolda”, v 4a, och sedan säger han att eftersom vi, i vår gudstjänst, umgås med Gud kommer också vår ”belöning” från Honom, v 4b. Det finns helt enkelt ingen anledning att göra sig till för att människor ska se din gudstjänst och tycka att du är en from människa.

Det är ganska lätt att se hur avsnittet är uppbyggt. Det inleds med en så kallad kelalvers, v 1, där Matteus anger själva temat: de fromma gärningarna. Efter en sådan vers brukar, precis som här, komma ett antal exempel. De är i v 2-4 om allmosorna, v 5-6 om bönen och i v 16-18 om fastan. Här finns med andra ord tre teman. Så skulle texten kunnat se ut, men det verkar som om någon (alternativt Matteus själv) stuckit in lite extra undervisning om bönen i v 7-15 i efterhand. I alla fall finns här en utvidgning i form av bönen Fader Vår. Vi ska också behandla den bönen särskilt, men låt oss först, mer allmänt se på de tre teman som finns.

v 1

om goda gärningar (på grekiska *ten dikaiosynen hymon* som bokstavligt betyder gör er rättfärdighet) eller rättfärdiga gärningar.

Giertz har här översättningen ”öva er rättfärdighet”. Här avses den rättfärdighet vi själva kan och bör åstadkomma. Även om Matteus inte här skiljer mellan människors och Guds rättfärdighet, och absolut inte som Paulus gör det, ska vi ändå registrera den skillnaden. Giertz skriver i sin översättning: ”Ta er till vara, så att ni inte övar er rättfärdighet inför människorna, för att bli sedda av dem.” Det är tveklöst så att en jude är kallad att följa *Torahn* och det är bara genom att lyda den som han kan prestera rättfärdighet. Det är inte svårt att förstå, men det Jesus gör här är att fördjupa undervisningen genom att fråga efter motivet. Gud ser ju till hjärtat. Jfr med v 20 f.

Tema 1, v 2-4 om gåvor

Det var vanligt att uppmuntra till gåvor eller allmosor, det grekiska ordet *elemosynen* betyder barmhärtighetens gåvor. Detta givande kom sedan att utvecklas till den tidens socialhjälp. Det var inte fråga om att ge ”till Gud”, utan till nästan, se 5 Mos 15:7-11.

Vad betyder det att blåsa i trumpet? Några menar att uttrycket är ironiskt menat, ungefär som det översätts i FB. På svenska handlar det då om att slå sig för bröstet. Men frågar vi Eva Spångberg kan hon berätta att kollektbössorna som stod utplacerade vid tempelgångarna såg ut som basuner. När de fromma judarna la i sina mynt i den tog de samtidigt tag om den som om de ville hjälpa slantarna ner i bössan och då skramlade det så att alla människor runt omkring vände sig och såg dem som la offergåvan. Ville man göra det riktigt demonstrativt tog man tag i basunen, lyfte den och stötte den upprepade gånger mot marken. Så kunde människor göra sig till hycklare (grekiska *hoi hypokritai*), ett ord som betyder *sätta på sig en mask* och som vi ytterligare ska kommentera när vi kommer till 23:13-36 då Jesus gör upp med fariséerna. Vi behöver inte utföra vår gudstjänst för att andra ska lägga märke till det. Det är vad Jesus vill styrka under också i nästa tema om bönen.

Evangelium enligt Matteus

Tema 2, v 5-8 om bönen

När det heter att vi ska gå in i vår kammare (grekiska *tameion*) syftar det på ett rum som inte är vänt mot gatan, utan mot bakgården. Motivet är detsamma som innan.

Jesus lär oss här att det finns två olika sätt att be på, dels som hedningarna, dels som de som känner Gud. Det är felaktigt att hopa tomma ord. I de hedniska grekisk-romerska böner som finns bevarade finns långa, insmickrande listor, med tilltal till de olika gudarna. Det är möjligt att de användes magiskt som trollformler. Vi lägger alltså märke till att Matteus inte polemiserar mot judarna, utan mot hedningarna. Samtidig förstår vi av detta att när detta evangelium skrivs har det börjat nå ut till hedningarna och deras miljö. Det är också en utveckling som går att följa i Matteusevangeliet. I Jes 65:24 kan vi dessutom läsa att Gud hör oss innan vi ens har bett.

6:9-13, Fader vår

Detta sätt att be finns förebildat i andra judiska böner. Vi har därför att göra med ett mönster vilket vi kan följa när vi ber. När vi jämför denna bön med bönen i Luk 11:2-4 lägger vi märke till att det här hos Matteus finns tre avsnitt som saknas hos Lukas. Hos Lukas heter det inte att Gud ”är i himlen”, där bes inte ”låt din vilja ske” och där saknas ”fräls oss från ondo”. Men det är inget störande, eftersom vi har att göra med ett mönster, snarare än en bestämd ordalydelse.

Boris Salo som en gång disputerade just på bönen Fader Vår menar att det är en poäng med att bönerna ser olika ut, just eftersom vi här ser ett mönster för bönen. De fem skäl han anger är:

1. Vi skulle inte rabbla den
2. Viktiga temata återkommer på olika sätt
3. Exegetiken har svårigheter att finna ”den ursprungliga versionen”
4. Det judiska och kristna livet är fast men finns i olika versioner
5. Frånvaron av doxologi⁴²
6. Ingen strid i Urkyrkan om formuleringen

Här nedan kan du se de fem bönerna bönen i den vänstra och mönstret i den högra kolumnen.

1. Fader vår, som är i himmelen, helgat varde ditt namn.	Tillbedjan
2. Tillkomme ditt rike, ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.	Förbön
3. Vårt dagliga bröd giv oss idag.	Behovsbön
4. Och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga är	Syndabekännelse
5. Och inled oss icke i frestelse, utan fräls oss ifrån ondo.	Befrielsebön
Ty riket är ditt och makten och härligheten i evighet. Amen	Doxologi

⁴² Doxologin finns i vissa senare handskrifter. Att en sådan inte var främmande för de första kristna förstår vi av att det finns en doxologi i 1 Krön 29:11.

Evangelium enligt Matteus

---

v 9

För det första ska vi vända oss till Gud som vår Far och gode vän. Vi ska tacka Honom och ära Honom för att Han har tagit sig an oss och ingått förbund med oss.

v 10

För det andra ska vi be Honom förverkliga sin vilja också på jorden. Denna bön bär en eskatologisk prägel.⁴³

v 11

Först i den tredje delen ber vi för oss själv och då närmast som en tackbön. Vi vet att Han sörjer för oss, såväl andligt som fysiskt och den vissheten ger oss frimodighet att be denna bön. I den grekiska texten är det tydligt att bönen är en bön om att Gud ska förse oss med bröd för morgondagen. Det grekiska uttrycket *ton epiosion* är mycket ovanligt och kan snarast översättas ”morgondagligt bröd”. När vi bett den bönen behöver vi aldrig oroa oss för morgondagen.

v 12

Den fjärde bönen om syndernas förlåtelse ska vi återkomma till när vi kommenterar Matt 18:23-53. Det tänkvärda är det tempus som Matteus använder sig av. Gud ska förlåta oss på samma sätt som vi har förlåtit dem som synda mot oss. Jämför denna tanke med ordet i 5:23 ff och v 14 f.

v 13

I den femte bönen ber vi att Gud inte ska inleda oss i frestelser. Vad betyder det? För att få en bakgrund ska du erinra dig vad vi lärde om Jesu frestelser och läsa kommentaren om frestelser och provningar som finns på sidan 35 f i detta kompendium. Jag vill också, som ett komplement, säga att en kristen är insatt i Jesus Kristus. Vi vandra i honom och är kallade att bli alltmer fyllda med hans Ande. Men vi kan frestas av världen, djävulen och vår egen natur, för att citera Martin Luther. Vi kan välja att lämna vägen och gå ner i diket. I den här bönen ber vi att Gud ska växa sig så stark i oss att han inte låter vår egen vilja förleda oss. Bönen handlar därför om Guds beskydd.

Martin Luther säger i den lilla katekesen att

Gud frestar ingen, men vi ber i denna bön, att Gud skall beskydda och bevara oss, så att djävulen, världen och vårt eget kött inte bedrar oss och förför oss till vantro, förtvivlan och andra svåra synder och laster, och att vi, när vi frestas, inte låter oss övervinnas, utan kämpar för att vinna slutlig seger.

Detta är den sista bönen i Fader vår. Som du ser finns ingen avslutande doxologi i det mönster Jesus lär ut. Boris Salo påpekar att också det kan vara en poäng; nämligen den att det aldrig finns någon avslutning på våra böner.

v 14-15

Här undervisar Jesus oss om en viktig princip. I Matt 18:21-35 gör han det ännu tydligare varför vi väntar med att kommentera denna tills då.

---

⁴³ Ordet eskatologi betyder läran om ändens tid.

Evangelium enligt Matteus

Tema 3, v 16-18 om fastan

En tredje gång möter vi samma motiv, den rätta gudstjänsten. Det kunde hända att människor vid de officiella fastorna kunde klä sig i säck och strödde aska på sitt huvud för att synas inför människorna. Enligt Torahn finns bara en påbjuden fasta, den på försoningsdagen, 3 Mos 16:29 f. På Jesu tid räknades fastan som en dygd och kunde gärna brukas oftare, se Lukas 18:12 som talar om att fasta två gånger i veckan, måndag och torsdag. Men sann fasta kan bara ske inför Gud, något som framgår tydligt hos profeterna, se till exempel Jesaja 58:1-9a. Lägga märke till att det inte är en fråga om du syns eller inte syns i något av ovanstående exempel, utan om vad som sker i ditt hjärta. Hjärtat är alltså platsen för sann gudstjänst något som vi behöver höra också i våra dagar. Det räcker inte med att gå i kyrkan eller läsa med i bönerna, utan frågan är vad som sker i våra hjärtan.

Genom att så tidigt tala om hjärtat har Jesus introducerat vad som verkligen är viktigt och avgörande för hans lärjungar.

6:19-7:12 Genom gärningarna

Det är nu uppenbart att Jesus lär oss att Gud ser till hjärtat, snarare än till de yttre gärningarna. Men här gäller det att inte gå vilse. Det finns enligt judisk tro ingen motsättning mellan hjärtat och hjärtats gärningar. Tvärtom blir hjärtats tro synlig i och genom dina gärningar och relationer. Det ska Jesus tala om i nästa avsnitt som handlar om att leva det rätta livet.

6:19-24 Var har du ditt hjärta?

v 19-21

Avsnittet inleds med att Jesus talar om att människor alltid samlar skatter åt sig. Det kan man göra med Gud och sin nästas bästa för ögonen. Då ska din Fader som ser i det fördolda belöna dig, sa Jesus i v 18 Men många samlar skatter för sig själva och får då ut sin lön på jorden. Denna tanke kan ses som en avslutning på avsnittet 6:1-18 som handlade om gudstjänsten, samtidigt som den är en inledning på detta nya avsnitt om det kristna livet. Här skiftar dock bilden från att få lön till att samla sig skatter därför att Matteus vill lyfta fram något annat; nämligen att där du har din skatt där kommer också ditt hjärta att vara, v 21. Detta är inte någon ny sanning. I 2 Mos 10:8-10, 24-27 kan vi se hur Faraon utnyttjade denna enkla sanning. Det som var sant då är också sant idag.

Slutsatsen är enkel: ”Samla skatter i himlen ...” Då kommer du att få hjärtat på rätt ställe, du kommer att få eviga skatter som aldrig kan förstöras och din Fader som ser i det fördolda kommer att belöna dig.

v 22-23

Tanken med talet om ögat är att i ögat avspeglas människans moraliska kvalitéer, det vill säga där ser du hennes hjärta. (Se Syrak 14:8-10) När det därför sägs att ditt öga är sjukt, fördärvat eller grumlat syftar det på ditt hjärta. Om en människa lever helt och odelat för Gud är hennes hjärta och liv helt och riktigt. Då lyser det upp hela hennes tillvaro. Men om hennes hjärta har slocknat blir det mörkt i hela huset.

Evangelium enligt Matteus

Återigen blir den judiska bakgrunden synlig. På hebreiska heter det ”goda ögat” *aiyn tova* och det betyder att vara generös, det vill säga ha ett gott hjärta. Ännu en gång får vi ett exempel som talar för evangeliets judiska bakgrund, ja, rentav att Matteus skrev på hebreiska. Men eftersom detta inte framgår i våra översättningar från grekiska till svenska är det nästan omöjligt att förstå versar som dessa.

5 Mos 6:4 ff är den judiska trons högsta bekännelse. I den sägs att vi ska älska Gud med hela vårt hjärta ... Av rabbinernas utläggningar framgår att uttrycket hela hjärtat syftar på just hela, det vill säga allt ditt goda och allt ditt onda. Du ska inte bara bära fram ditt goda till Gud utan också det onda som finns i ditt hjärta. I överförd mening betyder därför dessa versar att ha sitt allt, Gud och en levande tro i sitt hjärta. På så sätt blir de följande två versarna logiska när det talas om att ingen kan tjäna två herrar.

v 24

Här talas det om att hata ... älska. Detta ordpar används ibland i försvagad form och har då betydelsen ”hålla fast vid ... inte bry sig om”, som också framgår av fortsättningen av versen. Detta uttryck är centralt hos Paulus i Gal 3:7,9 och 10. Helt i enlighet med vad som sagts tidigare gäller det att ”hålla sig till Gud”.

Du kan bara ha en herre i ditt hjärta, Gud eller Mamon. *Mamom* är ett arameiskt ord som betyder ”egendom” eller ”förmögenhet”. Du kan inte hålla dig till dem båda.

6:25-34, Lita på Gud

v 25-27

Nu blir Jesus mer konkret när han talar om vad det innebär att leva tillsammans med Gud. Det handlar om att leva odelat. I den grekiska texten börjar v 25 börjar med ordet ”därför” och utgör med andra ord tillämpningen av vad som sagts innan om hjärtat. Jesus fortsätter med att säga att vi inte ska bekymra oss för vilken mat och dryck vi ska leva av. ”Gör er inte bekymmer för ert liv.” Här används det grekiska ordet *psyche* som är dubbeltydigt. Det kan också betyda *själ*. Det används som en översättning av det hebreiska *näfish* som snarast betyder själsliv, men syftar på människan i sin helhet, det vill säga på *livet*.

I hela avsnittet talar Jesus sedan om den bekymmerslöshet som följer av tron. Denna gåva ingår i trons frihet. Temat upprepas tre gånger, i v **25**, **31** och **34**. Vi kan fråga oss hur det är möjligt att vara fri från bekymmer och Jesus ger oss här tre skäl.

1. För det första ska vi jämföra oss med fåglarna och blommorna. De bekymrar sig inte och **ni är mycket mer värda än de** och så mynnar denna tanke ut i uttrycket ”ni trossvaga” eller ”klentrogna” i Giertz’ översättning.

2. Det andra argumentet tar fasta på hedningarnas jakt efter Mamon. De inser inte att vår himmelske far vet vad vi behöver redan innan vi bett Honom om det. Men **vi vet att vår fader försörjer oss** och ber därför tryggt om vårt dagliga bröd.

Evangelium enligt Matteus

---

3. Det tredje skälet är att bekymmer förmörkar den dag som är. Var dag har nog av sin egen plåga och därför är det dumt att oroa sig för morgondagen. Detta argument kan betecknas som allmän levnadsviisdom.

v 28

Jesus säger: Se på markens liljor hur de växer. Det grekiska ordet för ”se”, är *katamathete* som snarast betyder ”iaktta noga”, ”studera” eller ”lär av” liljorna på marken och av hur de växer.⁴⁴ Den tyske forskaren Christian Schwarz menar att denna tanke är central i Jesu undervisning och att den talar för ett biologiskt tänkande, jämför Mark 4:26-29. Det är också så vi tänker när vi talar om tillväxt. Cellstrukturen är nödvändig för att växten ska kunna äga rum. Denna tolkning rimmer väl med Jesu undervisning om att vara bekymmersfri. Var inte ängslig för tillväxten i din cell. Den ”sker av sig själv”, på grekiska *automathe*.

Allt levande växer, det ligger i själva livets natur. Ingen behöver tvinga träd att skjuta skott, man behöver inte övertala barn att få tänder. Att handskas med något levande handlar om att ge förutsättningar för livets energi, att hitta utflöden, att ge strukturer och ta bort hinder så att det som växer kan göra det på sitt naturliga sätt. Dessa principer gäller också för församlingsliv.

(Lewi Pethrus)

Paulus talar också han om en tillväxt i 1 Kor 3:6 f och i Ef 4:15. Vi ska återkomma till detta viktiga tema när vi studerar Galaterbrevet och Romarbrevet. Tillväxten sker först i anden. Paulus talar ofta om att leva i, av eller vandra i Anden, se Gal 5:13-18 eller Rom 8:1-11.

I v 30 läser vi: ”om nu Gud ger sådana kläder åt gräset ... hur mycket mer skall han då inte klä er”, ska vi lära oss att det är ett vanligt sätt att argumentera bland rabbiner. Argumentet kallas på hebreiska *kal v'chomer* som betyder bokstavligt betyder från lätt till tungt. Jämför detta sätt att argumentera med 7:11, 10:25 och 12:12. Om A är självklart så är B ännu mer självklart. Jesus vill med andra ord stryka under Faderns omsorg.

v 33

Innan vi lämnar det här avsnittet måste vi särskilt lyfta fram v 33 som jag tror är själva tolkningsnyckeln som getts oss kristna. Det är med hjälp av den vi kan förstå Bergspredikan och Jesus undervisning i stort.

Jesus säger att vi inte behöver oroa oss för något, eftersom Gud är med oss och sörjer för oss. Uppmaningen är i grund densamma som den var i v 20: samla er skatter i himlen eller sök först Guds rike. Bakgrunden till denna uppmaning är hedningarnas korta frågesatser: ”Vad ska vi äta? Vad ska vi dricka? Vad ska vi ta på oss?” De speglar den totala rådvillheten inför framtiden. Den kan många gånger verka befogad, men knappast för en kristen, eftersom vi tror att Gud är vår Far som sörjer för oss.

**Jesus uppmanar oss att söka Guds rike,
därför att då kommer vi att få Guds rike!**

---

⁴⁴ Ordet *katamathete* återfinns också i 9:13, 11:29 och 24:32

Evangelium enligt Matteus

I Bergspredikan har Jesus ställt omöjliga krav på oss. Gud vill att vi ska vara fullkomliga. Men först här talar han om hur det ska gå till.

Det är endast Gud som kan ge liv som växer och vi är kallade att tro detta.

Det är en kristen människas livsuppgift att våga tro detta. Vilken underbar uppgift är inte det! Det är bara så vi kan bli fullkomliga, genom att ta emot Guds egen rättfärdighet – som en gåva från Honom. Så börjar det kristna livet, så växer det och så fullbordas det. Nu är det dags att se närmare på hur vi ska förvalta denna gåva. Då handlar det om våra relationer, inte bara till Gud, utan också till varandra.

7:1-12, Våra relationer

Det här avsnittet består av fyra mindre, av varandra oberoende avsnitt, v 1-5, v 6 och v 7-11 och v 12. Det är ofta så att just etiska utsagor staplas på varandra och därför inte alltid hänger självklart ihop. Också dessa avsnitt kan ses som en tillämpning av undervisningen innan med början i v 25 och ordet ”därför”. De etiska tillämpningarna är inte alltid självklara och därför måste Jesus tala om dem. Det finns alltid en risk att vi handlar efter vår egen natur i stället för att leva enligt Guds vilja. Samtidigt ger dessa förmaningar hopp. Jesus skulle inte ge dem till oss om de inte var möjliga att praktisera. Det nya livet är ett liv i gemenskap med Gud och när Han verkar i och genom dig är det möjligt att leva rätt, även om inte blir fullkomlig förrän i framtiden.

v 1-5

har som inledning: Döm inte ... och denna uppmaning stöds av två argument.

Det första argumentet, v 1-3, är teologiskt. Så som du dömer andra, kommer Gud att döma dig och sedan med talet om de två måtten. Båda dessa tankar hör hemma i den judiska tron där Gud använder sig av antingen barmhärtighetens mått eller rättvisans mått. Jfr 5:7 och 18:23-35 som vi ska återkomma till. Det andra argumentet, v 3-5, är antropologiskt och vill väcka lyssnaren till besinning. Du är över huvud inte i den ställningen att du bör döma någon annan. Lägg märke till hur tilltalet i dessa versar blir 2 pers sing.

v 6

Hur vi ska förstå v 6 i sammanhanget är svårt att se. Kanske har Matteus satt in versen här för att erkänna att det finns en gräns för frikännande domar. Bilden av hundar och svin syftar på onda eller orena människor, också detta i samklang med den tiden. Jämför 2 Kon 8:13, Matt 8:28 och 15:26. Vi kommer inte under studiet av Matteusevangeliet behandla frågan om människosyn, utan vänta med det till vi kommer till Romarbrevet. Men vi ska strax läsa om falska profeter och kommer då att se vilket mått Matteus använder sig av.

v 7-11

handlar om samma förtröstan som vi talat om tidigare. Lägg märke till att vi inte stannar med att säga att avsnittet handlar om bönen, utan det handlar om att våga tro på att Gud svarar på våra böner. Det är vad dessa Jesus-ordet syftar till. Han talar om det inte mindre än sex gånger i dessa versar:

Evangelium enligt Matteus

---

1. Bed och ni skall få
2. Sök och ni skall finna
3. Bulta och dörren skall öppnas för er
4. Ty var och en som ber han får
5. Och den som söker han finner
6. Och för den som bultar skall dörren öppnas

Det finns inga begränsningar i dessa ord, se v 8 och 11. Alla – var och en – ska få svar på sina böner. De ska dessutom få det redan i tiden, eftersom verbet som handlar om svar på bön står i presens. För att ytterligare förstärka detta ger Jesus ett exempel genom att påminna om en jordisk far. Denne ger inte sin son en sten när han ber om bröd. Det här exemplet stärks genom ett exempel till ”... eller en orm när han ber om en fisk”. Om en jordisk far, som är ond, förstår att handla så, *hur mycket mer* gör då inte vår himmelske far det? Uttrycker *hur mycket mer* uttrycker typisk rabbinisk logik, se kommentar till v 6:30. Vissheten att Gud besvarar bön är alltså utgångspunkten för vårt bedjande.

Det är också värt att notera att Matteus rör sig på judiskt område i den meningen att allt är så verklighetsnära. I v 33 står det att *allt det andra ska tillfalla oss*, vilket ju syftar på mat, dryck och kläder. Och här i v 11 talas om *det som är gott*, det vill säga utan inskränkning. De första kristna uppfattade allt mycket bokstavligt, något som ofta tenderar till att bli mindre bokstavligt allt eftersom tiden går. Jämför Luk 11:13.

v 12 utgörs av vad som kommit att kallas den gyllene regeln med tillägget: Detta är lagen och profeterna. Här använder sig Matteus av en så kallad *inclusio*, det vill säga ett uttryck som sammanfattar hela avsnittet om lagen, gudstjänsten och gärningarna. Jämför 5:15 med 7:12 så ser du detta klart och tydligt. Se också 22:34 ff.

Den gyllene regeln är ett världsfenomen redan på den här tiden. Den fanns i olika varianter redan på Sokrates och Aristoteles tid, 400 f. Kr. Den var spridd från det grekisk-romerska väldet, via Indien bort i Asien. Man tror att den hade en enkel ingång i judendomen därför att Gud sagt till sitt folk i 3 Mos 19:18 att vi ska älska vår nästa som oss själva, ett snarlikt bud. I Talmud (Shabbat 31a) finns följande berättelse:

En man kom till Shammai, den strängare, och sa: Jag vill bli jude, om du kan undervisa mig hela lagen och profeterna medan jag står på ett ben. Rabbinen Shammai lär ha visat bort i vrede över att mannen var så oförskämd. Då gick mannen till Hillel och denne svarade: Det som är förhatligt för dig ska du inte göra mot din nästa. Detta är hela lagen och profeterna. Allt annat är förklaringar.

Liberalteologerna har ofta hävdad att Bergspredikan och särskilt den gyllene regeln visar att den kristna etiken är överlägsen annan etik eftersom Jesus utformar regeln positivt. På så sätt har man lyckats reducera betydelsen av Jesu person, men det är knappast ett riktigt påstående. Didaches författare citerar regeln negativt och Irenaeus, biskop i Lyon omkring 180 e.Kr. citerar den både negativt och positivt.

Jesus har alltså talat om lagen och profeterna som en sann judisk skriftlärare. Hela denna undervisning har inletts med Guds folks uppdrag, 5:1-16, och kommer att avslutas med varningar till dem som inte följer den, 7:13-29. Men alla judiska lärare

Evangelium enligt Matteus

---

kom inte från samma skola. De mest kända skolorna leddes av rabbinerna Shammai och Hillel. Den förra var den strängare och den senare mer mänsklig. Det är tydligt att Jesus, enligt Matteus, här ansluter sig till Hillel snarare än Shammai. Många av de konflikter han hade med de skriftlärdade anses vara konflikter just med shammailärjungar.

7:13-29 Att bygga på klippan

Nu återstår endast avslutningen på det första talet: Bergspredikan. Det handlar om de två vägarna, de falska profeterna, om att bygga på den rätta grunden och några avslutande ord. Vi ska behandla varje stycke för sig.

v 13-14, den trånga porten

Avsnittet börjar med en förkunnelse, grekiska *kerysso*. ”Gå in genom den trånga porten!” Bilden av de två vägarna var inte okänd. Den hade rötter i grekiskt tänkande långt ner på 700-talet f. Kr. Bilden var vanlig inom den judisk-kristna tron och *Didache* lägger stor vikt vid den. Den här bilden var bra på så sätt att det var lätt att anknyta till 5 Mos 28, ett centralt kapitel i den judiska historien, se också 5 Mos 30:15-20 och Jer 21:8.

Det är lätt att uppfatta denna förkunnelse som moralism och det finns många tolkningar som går i den riktningen. Jag tror att den trånga porten syftar på den nya födelsen och att denna är avgörande. När vi en gång föddes kom vi genom den trånga porten. I 19:16 berättar Matteus om en man som ville följa Jesus och Jesus låter honom då förstå att det är omöjligt. Han säger att det är lättare för en kamel att komma igenom ett synålsöga än för en rik att komma in i Guds rike. Lärjungarna blir förskräckta och frågar vem som då kan komma in i Guds rike. Jesus svarar att för människor är det omöjligt, men för Gud är allt möjligt. Bara Gud kan föda oss på nytt, omskapa oss. Johannes talar om bildligt om detta i Joh 3:4 f. Här ser vi återigen vad som är nyckeln för ett kristet liv. Vi behöver ta emot den nya födelsen som en gåva från Gud. När vi passerat den trånga porten genom vatten och Ande kan vi, tillsammans med Jesus, gå den smala väg som leder till livet. Johannes talar om den i Joh 14:6 och Paulus talar ofta och utförligt om denna vandring i Anden.

Men det finns de som lär annorlunda och om dem talar Jesus i nästa avsnitt.

v 15-23, de falska profeterna

Avsnittet börjar återigen med en uppmaning. Jesus ber oss att akta oss för de falska profeterna. Han säger att de liknar äkta förkunnare, men att deras motiv är falska och deras undervisning leder oss fel. I

v 16-20

talar han om hur vi ska känna igen dem, men i v 21 och v 22 preciserar han deras förkunnelse. De falska profeterna sitter på var sin sida av vägen, i var sitt dike. Vi kan därför lämna v 16-20 tills vidare och höra vad Jesus säger om de falska profeterna.

Evangelium enligt Matteus

---

v 21

talat om dem som betonar den rätta bekännelsen. De har den rätta bekännelsen men den är otillräcklig.

v 22

beskriver dem som dem som förordar goda gärningar, men av

v 23

förstår vi att Herren själv inte känner dem. Det avgörande är att vi känner Herren. Det betyder att vi är födda av honom och har gemenskap med Honom. Det ord som här översätts med ”känna” heter på hebreiska *jada* och är ett mycket intimt ord. Det heter om Adam, i 1917 års översättning, att han kände sin hustru. I våra moderna översättningar står det att han låg med sin hustru. Det är samma ord som används här. Gud och vi står varandra mer nära än vi kan föreställa oss. Vi är födda av Honom. Detta är också nyckeln för frälsningen.

Det är med denna förståelse som v 16-20 faller på plats när Jesus talat om trädet och dess frukt. Därmed inte sagt att det utan vidare är enkelt att skilja de falska profeterna från de äkta. De huserar i samma trädgård. Detta tema kommer igen i 13:36-43 som handlar om hur ogräset och vetet växer tillsammans och i 22:11-14 som handlar om de tio flickorna. Vi får därför anledning att återkomma till detta. Jesus har talat om nödvändigheten av att gå genom den trånga porten för att sedan vandra vidare genom livet i gemenskap med honom, den smala vägen.

I det avslutande avsnittet använder Jesus en annan bild för denna vandring. Han talar om att bygga, men båda bilderna syftar på gemenskapen med Jesus som vi ska se.

v 24-27 liknelsen om de två husbyggarna

Låt mig redan från början påstå att nyckeln till en rätt förståelse av detta finns i den grund vi bygger på. Jag menar att det i denna liknelse här finns en överlappning mellan GT och NT.

GT talar om att det är otillräckligt att bara höra. Vi måste göra Guds gärningar som vi har sett i v 21. Det var två män som hade det gemensamt att de båda hörde Guds ord. Men den förste rättade sitt liv efter vad han hörde, den andre gjorde inte det. Enligt judiskt sätt att förstå detta gör den förste rätt eftersom han både hörde och gjorde Herren ord. Så långt är det lätt att följa med. Men detta förklarar inte vad kristen tro är. Tvärtom hamnar vi strax i moralism och lagiskhet om vi förkunnar att den kristna tron handlar om att höra och göra.

Vi måste förstå denna bild i Bergspredikans sammanhang, ta bilden ett steg vidare som Jesus faktiskt gör.⁴⁵ Det räcker inte med att höra och göra, utan vi behöver höra det Han säger och göra det Han gör.

---

⁴⁵ Redan i 7:21 säger Jesus att det inte är tillräckligt att göra, utan att vi måste lära *känna* Gud. I liknelsen om de två husbyggarna upprepar han denna sanning.

Evangelium enligt Matteus

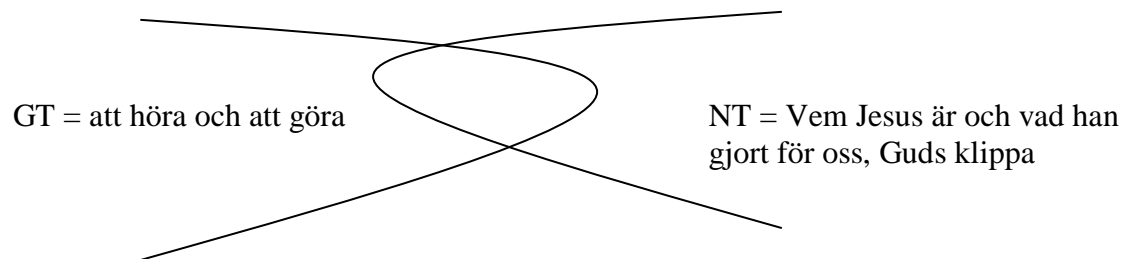
Jesus säger att båda männen byggde varsitt hus. Skillnaden mellan dem var att den ena grundade sitt bygge på sanden och den andra grundade det på klippan. I GT är klippan en känd bild på Gud⁴⁶ och så uppfattade säkert de judar som lyssnade till liknelsen, men lägg märke till vad Jesus säger i inledningen:

Den som därför hör dessa *mina* ord och handlar efter dem ...

Den kristna förståelsen lägger tonvikten av denna liknelse på klippan, som är Gud själv, det vill säga de ord som Jesus talar till oss. Han är Guds Ord, Guds tilltal till oss. Genom Jesus talar Gud evangelium till oss och genom evangeliet får vi höra om vem Gud är och vad Han gjort för oss. Guds handlande med oss tar gestalt i Jesus och i det han säger och gör för oss.

Den som därför hör dessa *mina* ord och handlar efter dem ...

När Jesus i v 24 talar om att höra hans ord och göra efter dem sker en överlappning.

Det judiska talet om att höra och göra möter det kristna talet om vem Gud är och vad Gud gjort för oss i Jesus Kristus. Nu handlar det om att lyssna till JESUS. Det räcker inte med att höra och att göra. Ditt liv måste bygga på honom och det han har gjort. Det är fortfarande bara han som kan frälsa. Och vår frälsning består däri att vi får del av hans. Vi ska återkomma till dessa tankar i 16:13-20.

v 28-29 avslutning

När Jesus var färdig med detta tal, och här åsyftas allt som återgetts i Bergspredikan, häpnade folket. Skälet till att de häpnade har vi antytt i kommentaren till 4:18-22, men hur mycket de förstod är en annan sak.

Nu har Jesus förkunnat Guds rike. I kapitlen 8 och 9 ska vi få se hur han visar vem han är och hur han låter Guds rike bli synligt i gärningar. Det handlar till stor del om ur han botar de sjuka.

---

⁴⁶ 5 Mos 32:4, 2 Sam 22:2, 32, 23:3, Ps 18:2, 31, 28:1, 31:2f, 42:9, 62:2, 7, 71:3, 78:35, 89:26, 92:15, 94:22, 95:1.